

Bakalářská práce

Formy pomoci osobám bez přístřeší

Studijní program:

B0923P240005 Sociální práce

Autor práce:

Jana Brondová

Vedoucí práce:

Mgr. Martin Korych

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Formy pomoci osobám bez přístřeší

<i>Jméno a příjmení:</i>	Jana Brondová
<i>Osobní číslo:</i>	P20000496
<i>Studijní program:</i>	B0923P240005 Sociální práce
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Cíl bakalářské práce: Zjistit informovanost osob bez přístřeší o vybraných formách pomoci v okrese Liberec.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení, formulace závěrů.

Metody: Dotazování.

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucího práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

Čeština

Seznam odborné literatury:

KUZNÍKOVÁ, I., 2011. *Sociální práce ve zdravotnictví*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3676-1.

MATOUŠEK, O., KŘIŠŤAN, A., ed., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ P., KOLÁČKOVÁ J., ed., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O. a kol., 2001, *Základy sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-473-7.

PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P., 2008. *Bezdomovectví*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-100-0.

Vedoucí práce:

Mgr. Martin Korych

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 13. června 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Děkuji magistrovi Martinu Korychovi za pomoc při vedení bakalářské práce. Poděkování patří též všem sociálním pracovníkům, kolegyním a kolegovi z Úřadu práce ČR za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

Také bych ráda moc poděkovala mému manželovi, synovi a celé rodině, za jejich trpělivost a podporu po celou dobu studia.

Anotace

Bakalářská práce *Formy pomoci osobám bez přístřeší* se zabývá problematikou osob bez přístřeší, konkrétně možnými formami pomoci těmto lidem. Je zaměřena na okres Liberec. Cílem bakalářské práce je zjistit, do jaké míry jsou osoby bez přístřeší informovány o vybraných formách pomoci a zda je využívají. V teoretické části práce je definována osoba bez přístřeší, uvedeny typy osob bez přístřeší, popsány příčiny bezdomovectví a faktory, které k bezdomovectví vedou. Dále jsou charakterizovány formy pomoci, které se pro tyto osoby nabízejí. V druhé, empirické části práce jsou sumarizována a vyhodnocena zjištění vzešlá z kvantitativního výzkumu, který probíhal formou dotazníkového šetření. Byly formulovány výzkumné otázky, které se zabývaly informovaností osob bez přístřeší. Závěrečná diskuse shrnuje klady a zápory, které vyplynuly z vyhodnocení dat.

Klíčová slova

Osoba bez přístřeší, bezdomovectví, typy osob bez přístřeší, formy pomoci.

Annotation

The bachelor's thesis *Forms of assistance to homeless persons* deals with the issue of homeless persons, specifically possible forms of assistance to these people. It is focused on the district of Liberec. The aim of the bachelor's thesis is to find out to what extent homeless people are informed about selected forms of assistance and whether they use them. In the theoretical part of the work, a homeless person is defined, the types of homeless people are listed, the causes of homelessness and the factors that lead to homelessness are described. The forms of help they offer for these people are further characterized. In the second, empirical part of the work, the findings resulting from the research, which is conducted in the form of a questionnaire survey, are summarized, and evaluated. Research questions were formulated that dealt with the awareness of homeless people. The final discussion summarizes the pros and cons that emerged from the data evaluation.

Keywords

Homeless persons, homelessness, types of homeless persons, forms of assistance.

Obsah

ÚVOD	11
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 BEZDOMOVECTVÍ	13
1.1 Historie bezdomovectví	13
1.2 Definice bezdomovectví	14
1.3 Legislativa	16
1.4 Příčiny bezdomovectví	17
1.4.1 Práce jako zdroj příjmu	18
1.5 Formy bezdomovectví	19
1.5.1 Zjevné	20
1.5.2 Skryté	20
1.5.3 Potenciální	20
1.6 Formy pomoci osobám bez přístřeší	21
1.7 Formy pomoci v Liberci	22
1.7.1 Azylové domy	22
1.7.2 Domy na půl cesty	24
1.7.3 Nízkoprahová denní centra	25
1.7.4 Noclehárny	25
1.7.5 Terénní programy	26
1.7.6 Dávky hmotné nouze	28
EMPIRICKÁ ČÁST	30
2 PRŮZKUMNÝ PROJEKT	30
2.1 Cíl projektu	30
2.2 Metodologie	30

2.3	Dotazníkové šetření	31
2.4	Vyhodnocení dotazníkového šetření	32
2.5	Vyhodnocení výzkumu	52
2.6	Shrnutí	54
2.7	Diskuse	56
2.8	Návrh opatření	61
	ZÁVĚR.....	63
	SEZNAM LITERATURY	65
	SEZNAM PŘÍLOH.....	69

SEZNAM TABULEK

TABULKA 1: POHLAVÍ RESPONDENTŮ	32
TABULKA 2: VĚK RESPONDENTŮ	33
TABULKA 3: RODINNÝ STAV RESPONDENTŮ	35
TABULKA 4: NYNĚJŠÍ POBYT RESPONDENTŮ	36
TABULKA 5: LOKALITA, KDE SE RESPONDENTI ZDRŽUJÍ	37
TABULKA 6: VZDĚLÁNÍ RESPONDENTŮ	38
TABULKA 7: SOCIÁLNÍ OKOLNOSTI	39
TABULKA 8: OBSTARÁVÁNÍ FINANČÍ NA ŽIVOBYTÍ	40
TABULKA 9: MOŽNOSTI POMOCI	41
TABULKA 10: SUBJEKTY NABÍZEJÍCÍ POMOC	42
TABULKA 11: PŘEKÁŽKY NORMÁLNÍMU ŽIVOTU.....	43
TABULKA 12: ZÁJEM O NÁVRAT DO BĚŽNÉHO ŽIVOTA	44
TABULKA 13: EVIDENCE UCHAZEČŮ O ZAMĚTNÁNÍ	45
TABULKA 14: TYP RODINNÉHO ZÁZEMÍ	46
TABULKA 15: VYUŽITÍ MIMOŘÁDNÉ OKAMŽITÉ POMOCI	47
TABULKA 16: ÚČEL MIMOŘÁDNÉ POMOCI.....	48
TABULKA 17: POMOC POTRAVINOVÉ BANKY	49

TABULKA 18: VYUŽITÍ SLUŽEB NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ	50
TABULKA 19: VYUŽITÍ CHARITNÍHO ŠATNÍKU	51

SEZNAM GRAFŮ

GRAF 1: POHLAVÍ RESPONDENTŮ	33
GRAF 2: VĚK RESPONDENTŮ	34
GRAF 3: RODINNÝ STAV RESPONDENTŮ	35
GRAF 4: NYNĚJŠÍ POBYT RESPONDENTŮ	36
GRAF 5: LOKALITA, KDE SE RESPONDENTI ZDRŽUJÍ	37
GRAF 6: VZDĚLÁNÍ RESPONDENTŮ	38
GRAF 7: SOCIÁLNÍ OKOLNOSTI.....	39
GRAF 8: OBSTARÁVÁNÍ FINANCI NA ŽIVOBYTÍ.....	40
GRAF 9: MOŽNOSTI POMOCI.....	41
GRAF 10: SUBJEKTY NABÍZEJÍCÍ POMOC.....	43
GRAF 11: PŘEKÁŽKY NORMÁLNÍMU ŽIVOTU	44
GRAF 12: ZÁJEM O NÁVRAT DO BĚŽNÉHO ŽIVOTA	45
GRAF 13: EVIDENCE UHAZEČŮ O ZAMĚTNÁNÍ.....	46
GRAF 14: TYP RODINNÉHO ZÁZEMÍ	47
GRAF 15: VYUŽITÍ MIMOŘÁDNÉ POMOCI	48
GRAF 16: ÚČEL MIMOŘÁDNÉ POMOCI	49
GRAF 17: POMOC POTRAVINOVÉ BANKY	50
GRAF 18: VYUŽITÍ SLUŽEB NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ.....	51
GRAF 19: VYUŽITÍ CHARITNÍHO ŠATNÍKU	52

ÚVOD

Téma bakalářské práce bylo zvoleno z toho důvodu, že již pět let pracuji na úřadu práce jako specialista dávek hmotné nouze. Již v prvním ročníku studia na vysoké škole jsem měla určitou představu o společenské důležitosti tohoto tématu. Také již za dobu působení na této pozici dokážu odhadnout osobnost žadatele a nabídnout právě tu pomocnou ruku, kterou potřebuje. Mezi těmito osobami se najdou lidé potřební, ale i ti, kteří zkouší ze státu vymámit „nějaké to kapesné“. Je překvapující, že mezi osobami bez přístřeší najdeme lidi ze všech společenských skupin a nejrůznějšího vzdělání, tedy od osob bez vzdělání až po vysokoškolsky vzdělané např. architektky nebo doktory přírodních věd.

Domnívám se, že s osobami bez přístřeší by se mělo více pracovat. Samozřejmě, že pokud si zvolí tuto formu života, je to jejich rozhodnutí, ale ne všichni chtějí spát v parku na lavičce, pod železničním mostem nebo v nějakém opuštěném napůl zříceném domě nebo továrně. Nikdy nevíme, jak skončíme my, jakou pomoc budeme potřebovat. Protože stačí malý krok stranou, velká důvěra v někoho, o kom si myslíme, že nás nikdy nezklame, a ocitneme se na druhé straně břehu bez prostředků a bez pomoci.

Přesná definice osoby bez přístřeší není ukotvena zatím v žádném zákoně, ale jedná se o osobu, která je ohrožena ztrátou bydlení nebo o bydlení již přišla a využívá nějakého provizorního přístřeší. Faktorů, jak se z jedince stane osoba bez přístřeší, je více, než se obecně předpokládá, a ne všechny jsou na individuální úrovni ovlivnitelné. Mezi hlavní faktory patří sociální vyloučení, které je založeno na neschopnosti lidí podílet se na způsobu života, který je standardní pro většinu populace, dále nedostatek vzdělání, sebevědomí, duševní onemocnění, ztráta zaměstnání, domácí násilí, gambling, alkoholismus, drogy a další.

Rozpoznat osobu bez přístřeší je mnohdy dost obtížné. I běžný jedinec může mít podobný image jako právě osoba bez přístřeší. Náš zájem však směřuje k reálným osobám bez přístřeší, které potkáváme v ošuntělém oblečení, žebrající, zapáchající, které si přivydělávají vracením lahví nebo sběrem kovu či papíru.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak jsou osoby bez přístřeší informovány o vybraných formách pomoci a zda je využívají. Byl vybrán okres Liberec důvodu mé možnosti dotazovat se respondentů a velmi dobré orientaci v tomto okrese.

V teoretické části bakalářské práce je stručně popsáno, kdo je osoba bez přístřeší a jakými způsoby se do této nelehké situace může dostat. Dále jsou zmíněny formy bezdomovectví a organizace, které lidem bez přístřeší pomáhají, aby zmírnily negativní dopady tohoto způsobu života.

V aplikované části práce je uvedena metodologie empirického průzkumu, představeny stanovené výzkumné otázky a popsán zkoumaný vzorek. Na výzkumné šetření byla použita kvantitativní metoda. Odpovědi z dotazníkového šetření respondentů byly vyhodnoceny a výsledná zjištění dále interpretována.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Bezdomovectví

V následujících podkapitolách je upřesněn pojem bezdomovectví, popsána jeho historie a uvedeny jeho různé definice.

1.1 Historie bezdomovectví

Lidé bez domova existovali, ale skrytě, neboť totalitní režim nařizoval, že každý občan se musí zdržovat v místě svého trvalého bydliště. Zaručoval právo na práci formou povinnosti pro všechny. Lidé, kteří nebyli schopni takto žít, se museli skrývat, aby se vyhnuli represivním opatřením. Občan, který odmítal pracovat, byl potrestán vězením dle trestního zákona za trestný čin příživnictví. Osoba s handicapem byla umístěna do pečovatelského ústavu. Zřizovaly se podnikové ubytovny, kde bydleli lidé bez rodinného zázemí, vytvářela se umělá zaměstnanost a mizela chudoba, ovšem na úkor svobod člověka a lidských práv (Marek, Strnad a Hotovcová 2012, s. 54–55).

Po roce 1989, kdy krachovaly velké podniky a zbavovaly se ubytoven, problém zvaný bezdomovectví vyplul na povrch a začal se čím dál více prohlubovat. Nikdo nebyl připravený na změnu životního stylu, a hlavně ne každý se s tím dokázal vyrovnat. Přizpůsobit se změně politicko-ekonomické situace a poradit si s nově nabytou svobodou, která od člověka vyžaduje přiměřenou dávku odpovědnosti a je také spojena se zvýšením nároků na jedince, nebylo pro řadu lidí jednoduché (Průdková a Novotný 2008, s. 9).

Vývoj bezdomovectví byl po druhé světové válce ovlivněn nástupem totalitního režimu v roce 1948, který systematicky popíral existenci veškerých společensky negativních jevů, jež by odporovaly oficiální propagandě. Problematičtí jedinci byli označováni jako osoby žijící životem nedůstojným socialistické společnosti. Opatření, která byla vůči nim uplatňována, byla zcela represivní (zejména nucený pobyt v režimových zařízeních). Občana žijícího nepřijatelným způsobem života měly možnost státní orgány postihnout podle § 203 trestního zákona

č. 140/1961 Sb. Osoby, jež neměly fakticky kde bydlet, se umisťovaly na podnikové ubytovny. Ve většinové společnosti tím byla posilována představa, že problémové osoby existují, ale v počtu naprosto zanedbatelném (Matoušek 2013, s. 339).

1.2 Definice bezdomovectví

Termín bezdomovec prošel významnou proměnou. Kromě tohoto termínu se můžeme setkat i s jinými výrazy, např. člověk na ulici, člověk bez domova nebo osoba bez přístřeší. Za bezdomovce je považován člověk, který je především zcela bez domova nebo jej z různých důvodů postihlo společenské vyloučení, ztráta bydlení nebo je touto ztrátou ohrožen a žije na veřejných místech či v neadekvátních, nejistých bytových podmínkách (Průdková a Novotný, 2008).

Jednoduchou definici lze najít v publikaci Matouška (2008, s. 31), který popisuje bezdomovce takto: *„Lidé žijící bez stálého bydlení a obvykle bez stálého zaměstnání, odříznutí od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům (včetně státní sociální podpory). Nejširší v Evropě užívaná definice zahrnuje mezi bezdomovci kromě osob bez střechy nad hlavou i osoby žijící v nedůstojných podmínkách, v ústavech a sociálních zařízeních, osoby, které nemají možnost vlastního bydlení, a osoby, jimž hrozí ztráta bydlení (protože např. neplatí nájem).“* Stejně jako v zemích Evropské unie i u nás je bezdomovectví buď následkem rozpadu rodiny, a to v důsledku alkoholismu, nezaměstnanosti, duševní poruchy či somatické nemoci, nebo nezvládnutí přechodu z institučního prostředí, jako jsou například dětské domovy, výchovné ústavy nebo věznice.

Bezdomovci se soustřeďují ve větších městech, kde mají lepší podmínky k přežití (ubytovny, charitativní organizace poskytující stravu, nádraží, teplovodní šachty, ventilace metra apod. jako možná přístřeší v zimě). Vytvářejí si vlastní pouliční kulturu. Proti jiným občanům jsou bezdomovci několikanásobně znevýhodněni: obtížně hledají zaměstnání a zaměstnavatelé mohou zneužívat jejich situace (neuzavírají s nimi pracovní smlouvy, dávají jim minimální plat). Mnozí nemají osobní doklady a obtížně komunikují s jakýmkoli orgány státu.

Podle Kuzníkové (2011, s. 62) se nejčastěji jedná o rizikovou skupinu, mezi kterou se řadí squaateři, narkomani, příležitostní sezónní dělníci (často se jedná o cizince), osoby s psychopatickými rysy, kriminální minulostí, pasivním přístupem k práci, často bez kvalifikace. Může se jednat i o důchodce, kteří nejsou schopni pokrýt náklady a potřeby ze svých příjmů. Jedním z mála aspektů, který je společný pro všechny osoby bez domova, je chudoba, která postihuje převážně osoby slabé a málo odolné (Hradecká a Hradecký 1996, s. 30).

Mezi hlavní atributy bezdomovectví bychom jednoznačně zařadili absenci domova, tj. soukromého teritoria, které má svou nejen formální, ale i stabilní složku. S absencí domova bývá spojen i nedostatek stabilních vztahů s blízkými lidmi, chybějící jistota a bezpečí, které zázemí domova spoluvytvářejí. Domov představuje stabilní zázemí a je hlavním aspektem života každého jedince, neboť se jím může definovat, je součástí jeho identity a poskytuje mu pocit sounáležitosti a zakotvení. Stálé místo k bydlení slouží jako fyzický základ domova, poskytuje člověku soukromí a umožňuje mu vytvoření stabilnějších sociálních vazeb. Bezdomovectví je chápáno jako projev dysfunkčního chování a řešení problémů (Vágnerová, Marek a Csémy 2018, s. 7).

„Podle názoru některých autorů zatížen hluboce zakořeněnými stereotypy, a proto může mít pejorativní význam. Na druhé straně je stručný a výstižný, není nutně zatížen negativními konotacemi (zejména ne v pomáhajících profesích), proto myslím, že je možné ho v odborné terminologii udržet. Sám o sobě je neutrální: Bezdomovec je ten, kdo je bez domova“ (Schwarzová 2005 s. 315, s. 315).

O lidech bez přístřeší se zmiňuje § 2 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, který uvádí, že za osobu v hmotné nouzi je považována také osoba, která nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší.

Marek, Strnad, Hotovcová (2012, s. 13) termín bezdomovec rozdělují „na slova *doma a bez*. V anglickém jazyce je ekvivalentem *homeless (domov, vlast, bez)*“.

Encyklopedie sociální práce popisuje bezdomovectví jako extrémní projev sociální nerovnosti a uvádí, že vzniká kombinací vysoce nepříznivé sociální situace a nedostatečných sociálních kompetencí jedince. Nelze ho na základě platné české legislativy sankcionovat. Zájem o řešení bezdomovectví vychází z principu altruismu, solidarity, křesťanských tradic a mezioborových vědeckých poznatků. Bezdomovectví je také charakteristické pro svou multifaktoriální povahu. Konkrétně se jedná o jakýsi průsečík celé řady rizikových jevů a chování, jako je například domácí násilí, kriminalita, prostituce, žebractví, závislosti, ale zejména chudoba (Matoušek 2013, s. 338–339).

Podle statistik Českého statistického úřadu k 26. 3. 2021 bylo v okrese Liberec vedených 54 osob bez přístřeší. Dle názoru autorky práce se tohoto sčítání lidu, které proběhlo v roce 2021, nezúčastnily všechny osoby, které měly status „bez přístřeší“ (Český statistický úřad 2022, online).

1.3 Legislativa

Listina základních práv a svobod, která je nedílnou součástí Ústavy České republiky, zaručuje dle čl. 30 odst. 2 každému, kdo je v hmotné nouzi, takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.

Národní organizace FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) vytvořila typologii bezdomovectví a vyloučení z bydlení, která se nazývá ETHOS. Tato definice se rozděluje bezdomovce nebo lidi bezdomovectvím ohrožené na čtyři skupiny (FEANTSA 2022, online):

1. Bez střechy – osoby přežívající venku na ulici, veřejně přístupných prostorech, pod mostem, v kanálech, vracích aut, odstavených vagonech či v nízkoprahových noclehárnách.
2. Bez bytu – osoby využívající ubytovny pro bezdomovce, ubytovny pro imigranty, osoby před opuštěním instituce, osoby v pobytových zařízeních pro ženy či dlouhodobější uživatele podporovaného bydlení.
3. Nejisté bydlení – osoby žijící v nejistém bydlení, ohrožené vystěhováním, mající přechodné bydlení u přátel nebo bydlení bez právního nároku).

Ministerstvo práce a sociálních věcí definici osob bez přístřeší ještě nezakotvilo v žádném zákoně. Pouze zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, upravuje podmínky pomoci a podpory osobám v nepříznivé sociální situaci nebo popisuje služby azylových domů a nocleháren, které jsou určeny právě pro tuto skupinu osob (MPSV, 2022).

Dalším důležitým zákonem, který je potřebný pro stanovení životního a existenčního minima osoby je zákon č. 110/2006 Sb., zákon o životním a existenčním minimu. Osoby, které pobírají příspěvek na živobytí, se řídí zákonem č. 111/2006 Sb., zákon o pomoci v hmotné nouzi. Žadatel nebo právě i osoba bez přístřeší si může dle vyhlášky č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi, zvýšit částku živobytí z důvodu dietního stravování.

1.4 Příčiny bezdomovectví

Je mnoho různých důvodů a předpokladů, které mohou mít za následek bezdomovectví. Příčin najdeme celou řadu a mohou začít působit v různé době. Například alkohol může jedince dostat na ulici, ovšem některé osoby bez přístřeší začaly pít alkohol až v době, kdy ztratily domov. Místo alkoholu pak můžeme dosadit nezaměstnanost, kriminalitu, zadluženost nebo zdravotní problémy, jak uvádí Průdková a Novotný (2008, s. 15).

O další příčině píše i Vágnerová, Marek a Csémy (2018, s. 276), kteří uvádí příklad o neschopnosti vyrovnat se s rozpadem partnerství a najít řešení problémů, které s ním mohou souviset, např. najít si náhradní bydlení. Je velmi důležité, jakým způsobem lidé zpracují negativní podnět, což je ovlivněno jejich genetickými dispozicemi. Jde především o schopnost zvládat stresy dětí z problematických rodin, které jsou nevýhodně disponované, závisí též ve větší míře na vnějších podnětech, které bývají v takových případech většinou negativní. Vágnerová, Marek a Csémy (2018, s. 275) také uvádí, že „*nezájem, odmítání, či dokonce bití či týrání znemožní dítěti vytvořit si pevnou vazbu na nějakého dospělého a prožívat potřebný pocit jistoty a bezpečí. Ten je považován za důležitou podmínku bezproblémového osobnostního rozvoje a s ním související socializace.*“

K propadu, který vede k bezdomovectví, obvykle dochází i v důsledku nakumulování různých několika faktorů, jako je např. nestandardní dětství, nedostatečné vzdělání, problémy s pracovním uplatněním a tendence k úniku do nežádoucích aktivit, jako je nadměrné užívání alkoholu nebo trestná činnost (Vágnerová, Marek a Csémy 2018, s. 9).

Příčiny, které ovlivňují vznik bezdomovectví, rozdělujeme na objektivní a subjektivní (Schwarzová 2005, s. 317–318):

- Objektivní faktory zahrnují celkové společenské klima, např. politiku zaměstnanosti, bytovou politiku, postavení etnických minorit, postoj většinové společnosti k marginálním skupinám, sociální politiku sociálního státu a další dílčí faktory.
- Faktory subjektivní spoluvytvářejí celkovou sociální situaci jednotlivého člověka, která je podmíněna zejména úrovní jeho vlastní schopnosti sociální adaptace (ta v nejhrubších rysech souvisí hlavně s rodinným zázemím, osobností, přítomností či nepřítomností hendikepu, dosaženou úrovní vzdělání atd.).

1.4.1 Práce jako zdroj příjmu

Práce, která je zpravidla časově náročná, namáhavá a pro někoho i vyčerpávající, nám zajišťuje nejen osobnostní rozvoj, ale i socializaci, pocit uspokojení a životního smyslu. Práce, jak uvádí Buchtová (2002, s. 75–76) zaujímá v životě člověka nezastupitelné postavení. Hraje také důležitou podmínku jeho důstojné existence, neboť mu přináší nejen materiální prospěch, ale současně dává člověku pocit společenské užitečnosti, seberealizace a socializace, uspokojuje jeho potřeby ctižádosti, sebeúcty a sebeuplatnění.

Práce neslouží pouze k vykonání služeb nebo k výrobě statků, ale vytváří člověku sociální pole strukturovaných kontaktů s možností vést rozhovory, setkávat se s jinými lidmi a uzavírat nová přátelství. Náhlá a neočekávaná ztráta zaměstnání je velkým zásahem do života lidí, pro někoho může být i traumatizující. Ocitne-li se člověk dlouhodobě bez zaměstnání, ztratí nejsilnější pouto s realitou a zmocní se

ho strach z budoucnosti. Uplatnění člověka na trhu práce je také podmíněno řadou charakteristik, jako je například vzdělání, pohlaví, věk, zdravotní stav, příslušnost k etnické skupině. Některé skupiny osob jsou vystaveny velkému riziku opakované nezaměstnanosti. A nezaměstnanost jako velmi negativní jev popisuje i Krebs (2005, s. 289), který na problém nahlíží ze dvou pohledů, sociálního a ekonomického.

Průdková a Novotný (2008, s. 15–16) uvádí, že „*ztráta domova je výsledkem spolupůsobení řady vnějších i vnitřních faktorů*“.

- Vnější neboli objektivní příčiny bezdomovectví jsou výsledkem interakce ekonomické politické situace země, celkového společenského klimatu, jež jsou ovlivnitelné především sociální politikou státu a jeho zákonodárstvím, příkladem je vysoká míra nezaměstnanosti, chudoba, nedostatečné zabezpečení ve stáří, finanční nedostupnost bydlení a diskriminace příslušníků etnických minorit.
- Vnitřní neboli subjektivní příčiny zahrnují materiální (např. nízký příjem, ztráta bydlení, zadluženost), vztahové a osobní podmínky jednotlivců a rodin (např. nefunkční rodina, manželské konflikty, narušené vztahy).

Mnoho lidí, kteří projdou kolem osoby bez přístřeší, přemýšlí o tom, co ho vedlo k tomu, že takto skončil, ptají se po příčině, zda si za tento stav může sám nebo se stal obětí systému. Diskuse o příčinách bezdomovectví připomíná atribuční teorii z kognitivní psychologie. Podle ní základní atributy, které člověk přisuzuje jiným, dělíme na atributy dispoziční, tj. ovlivněné vlastnostmi jedince, a situační, které se mění dle situace (Marek, Strnad a Hotovcová 2012, s. 17).

1.5 Formy bezdomovectví

Jak již bylo zmiňováno v úvodu, rozpoznat osobu bez přístřeší je někdy dost obtížné. Průdková a Novotný (2008, s. 13–14) rozlišují tři základní formy bezdomovectví, a to zjevné, skryté a potencionální bezdomovectví. Uvedená typologie je výsledkem vztahu osob bez přístřeší k veřejnému prostoru, v němž se prezentují viditelné znaky bezdomovectví, a poukazuje na jeho různorodost.

1.5.1 Zjevné

Tato skupina lidí bez přístřeší je nejvíce viditelná. Poznáme ji na první pohled podle zanedbaného zevnějšku, znečištěného oděvu, zápachu, nepřiměřené obuvi a dle jejich počinání (žebrání, přehrabování se v kontejnerech, sbírání nedopalků cigaret atd.). Mnohdy jsou se zavazadly, protože u sebe mívají veškerý svůj majetek. Přežívají na veřejných místech a většina z nich vyhledává sociální pomoc, která je právě pro ně určena. Najdou se i lidé, kteří dávají přednost nejistému životu na ulici za cenu svobody, která je pro ně vším. Mezi bezdomovci se proto vyskytuje i poměrně velká skupina dobrovolných bezdomovců, kteří si sami zvolili tento způsob života. Těmto osobám jde především o to, aby si opatřili jídlo, teplo, případně nějaké přístřeší (Průdková a Novotný 2008, s. 13).

1.5.2 Skryté

Tato skupina lidí bez přístřeší je daleko početnější a lze sem zařadit osoby, u kterých nerozeznáme na první pohled, že se jedná právě o tyto jedince. Skrývají svůj životní styl, své problémy, dbají o svůj vzhled, velmi často mají čisté a velikostně přiměřené oblečení a od těch zjevných osob bez přístřeší se distancují. Často mění místo svého pobytu a málokdy se zdržují na jednom místě (Průdková, Novotný 2008, s. 14).

Vágnerová, Marek a Csémy (2018, s. 8) zařazují do skrytého bezdomovectví osoby žijící na ubytovnách, v azylových domech nebo v nejistém bydlení, které je spojené se střídáním přechodného pobytu u známých či příbuzných.

1.5.3 Potenciální

Do této skupiny bychom zařadili osoby, kterým bezdomovectví bezprostředně hrozí. Marek, Strnad a Hotovcová (2012, s. 14) uvádí, že potenciální bezdomovci prozatím bydlí, ale stálé bydlení je v nedohlednu a riziko bezdomovectví může být dost aktuální. Také Průdková a Novotný (2008, s. 14) se zmiňují, že těmto lidem hrozí bezdomovectví. Zatím mají zpravidla zaměstnání, střechu nad hlavou, ale bydlení je dost nejisté.

1.6 Formy pomoci osobám bez přístřeší

Člověk, který je osobou bez přístřeší, potřebuje základní zázemí, aby se mohl pokusit řešit svou situaci. Základní zabezpečení životních potřeb je podmínkou jeho úspěšné reintegrace. Proto je důležité, aby všechny služby cílené na základní potřeby byly poskytovány na jednom místě. Proto organizace zabývající se pomocí lidem bez přístřeší provozují v rámci svých zařízení jídelny, poskytují příchozím základní hygienické potřeby, mají k dispozici koupelny nebo také čisté ošacení (Schwarzová 2005, s. 323).

Prostřednictvím sociálních služeb jsou k dispozici profesionální sociální pracovníci, kteří jsou zaměstnáváni sociálními subjekty, aby mohli realizovat jejich cíle (Gulová 2011, s. 30).

Další formou pomoci pro osoby bez přístřeší je dávka hmotné nouze od úřadu práce, příspěvek na živobytí. Aby dávka příspěvek na živobytí mohla být přiznána, je potřeba, aby osoba byla v evidenci uchazečů o zaměstnání. Jak uvádí Vágnerová, Marek a Csémy (2018, s. 281), osoby bez přístřeší mnohdy odmítají tuto formu pomoci, neboť *„nerozumí psanému úřednímu textu, a někdy mají problém i s psaným projevem, občas se ani nedokáží podepsat. Důvodem může být špatný zrak, ale i zhoršení kognitivních funkcí. Úředníci se často odmítají bavit s klientem, který je podnapilý nebo neumí vyjádřit, co potřebuje.“*

Další pomoc osobám bez přístřeší poskytují neziskové organizace nebo nízkoprahová denní centra, která jsou propojená s noclehárnou. Některé noclehárny jsou otevřeny pouze přes zimu. Denní nízkoprahové centrum je otevřeno přes den, noclehárna pouze v noci a neumožňuje celodenní ubytování (Vágnerová, Marek a Csémy 2018, s. 286).

Odborné sociální poradenství je služba, o kterou mezi bezdomovci není příliš velká poptávka. Důvodem je to, že je služba vázána na vytvoření důvěry k pracovníkovi a ta se kvůli velikosti zařízení špatně získává, popisuje Vágnerová, Marek a Csémy (2018, s. 286).

1.7 Formy pomoci v Liberci

Okres Liberec nabízí v oblasti sociální i materiální podpory lidí bez přístřeší širokou pomoc. Dostupné jsou zde noclehárny, azylové domy, domy na půl cesty, nízkoprahová centra, sociální poradenství, krizové pomoc, nábytková banka. Statutární město Liberec také realizuje projekt Centrum bydlení Liberec, jehož všeobecným cílem je vytvoření systému a propojení oblasti bydlení a sociálního bydlení, chce zjednodušit, zpřehlednit a zlepšit přístup pro cílovou skupinu v Liberci (Liberec, 2022).

1.7.1 Azylové domy

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci, která je spojena se ztrátou bydlení. Služba zahrnuje poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování nebo pomoc při zajištění bydlení, pomoc při prosazování práv a zájmů člověka, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti. Služba se poskytuje za úplat. V okrese Liberec působí azylový dům Speramus, domov pro matky s dětmi v tísni Domov sv. Anny a Domov sv. Moniky (Liberec, 2022).

Speramus

Jedná se o azylový dům, který je určen pro muže ve věku nad 18 let s trvalým pobytem především na území Libereckého kraje, kteří se dostali do nepříznivé sociální situace, jež souvisí se ztrátou bydlení. Služba je poskytována nepřetržitě a za úhradu, uživatel hradí 140 Kč za noc. Azylový dům nabízí základní sociální poradenství, společně s uživatelem služby hledá možnosti řešení jeho životní situace, která se týká převážně bydlení a zaměstnání. Podporuje uživatele při jeho jednání s úřady, nabízí zajištění materiální a potravinové pomoci. Podmínkou poskytnutí služby je pouze platný občanský průkaz nebo cestovní pas, zájemce musí občan Evropské unie starší 18 let, popř. v odůvodněných případech má zájemce k dispozici doporučení organizace, která mu službu zprostředkovala. Zájemce o tuto službu také musí zaplatit částku 600 Kč, která slouží jako jistina na uhrazení prvních pěti nocí. Zájemci o poskytnutí možnosti bydlení zpravidla

požádají na úřadu práce o doplatek na bydlení a částka za poskytnuté ubytování je hrazena přímou úhradou přímo na účet poskytovatele (Návrat, 2022).

Azylový dům pro ženy a rodiny s dětmi

Díky projektům Integrovaného plánu rozvoje území vznikl koncem roku 2019 v Liberci v Ruprechticích dům pro ženy a rodiny s dětmi. Sociální službu poskytuje obecně prospěšná společnost Návrat, a to od ledna 2020, jejíž služby jsou shodné se službami azylového domu pro muže. Jenom úhrady jsou odlišné: samostatná žena zaplatí 80 Kč za noc, dospělá osoba v rodině 60 Kč za noc, dítě v rodině 40 Kč za noc (Návrat, 2022). I zde zájemkyně o poskytnutí bydlení využívají dávky hmotné nouze formou doplatku na bydlení.

Domov sv. Anny

Domov pro matky s dětmi se nachází v klidné lokalitě obce Stráž nad Nisou. Služba je poskytována pro potřebné z Libereckého kraje. Základním posláním této služby je poskytnout přechodné ubytování matkám s dětmi nebo těhotným ženám, které prožívají nepříznivou životní situaci, která je spojená se ztrátou bydlení, a mají zájem svoji situaci aktivně řešit. Služba se poskytuje dle vyhlášky č. 505/2006 a zákona č. 108/2006, úhrada za dospělou osobu činí 100 Kč za noc, za dítě 40 Kč za noc (Charita Liberec, 2022).

Domov sv. Moniky

Domov pro matky s dětmi se nachází ve velmi dobré lokalitě Růžodol v centru Liberce. Služby a ceník služeb domova jsou stejné jako v Domově sv. Anny, neboť provozovatelem je také Charita Liberec (Charita Liberec, 2022).

Charitní šatník

Šatník je určen pro všechny, kteří se ocitli v hmotné nouzi – sociálně slabým rodinám a bezdomovcům. Ošacení se vydává na poukázku, kterou vydává sociální odbor městského úřadu, úřad práce, obecní úřad, pracovníci Charity, případně další neziskové organizace, které pomáhají lidem v jejich tíživé životní situaci (Charita Liberec, 2022).

1.7.2 Domy na půl cesty

Tento druh služby není určen vysloveně osobám bez přístřeší, ale s tématem bezdomovectví souvisí. Pokud mladí lidé po dovršení 18 let odejdou z ústavních zařízení, jako jsou dětské domovy, výchovné či diagnostické ústavy, popř. jsou propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody, v mnoha případech jim bude hrozit, že se ocitnou bez přístřeší. Služba poskytuje ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Tento druh pobytové služby na přechodnou dobu je určen pro osoby do 26 let věku. Způsob poskytování sociálních služeb v zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám jejich uživatelů. Poskytovaná služba je zpoplatněná (Liberec, 2022).

Dům na půl cesty Liberec

Dům na půl cesty se nachází v centru města Liberce a jeho provozovatelem je sdružení Most k naději, které vzniklo již v roce 1995. Jeho posláním je předcházet sociálnímu vyloučení a snižovat míru sociálního vyloučení mladých lidí, kteří vycházejí z ústavní péče. Dům na půl cesty je pobytová sociální služba, která nabízí dočasné ubytování jako efektivní nástroj pro pomoc mladým lidem aktivně se uplatnit na trhu práce, neboť to je prvním předpokladem pro získání hmotného zabezpečení a pro sociální začlenění do společnosti. Cílem této služby se zastavit zhoršování sociální situace uživatele, zlepšit jeho sociální dovednosti, životní úroveň a spokojenost. Jedním ze základních cílů této služby je resocializace (Most k naději, 2022).

U služby jde o návrat ke společensky přijatelnému způsobu chování u osob, které se od něj odchýlily. Neobejde se bez změn hodnotové orientace a změn postojů. Efekt resocializačních programů je závislý na jejich přiměřenosti a také na tom, jak jsou uživateli akceptovány. Je však podstatné, aby je program dokázal motivovat k přijetí změny, protože změna dosažená v průběhu resocializačního programu se pravděpodobněji stane změnou trvalou (Matoušek 2008, s. 174).

1.7.3 Nízkoprahová denní centra

Jedná se o ambulantní služby pro osoby bez přístřeší. Služba zahrnuje pomoc při osobní hygieně, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí. Jedná o zcela bezúplatnou službu (Liberec, 2022).

Naděje – denní centrum

V okrese Liberec působí Naděje – denní centrum přímo v centru města Liberec, a to od roku 2009. V nízkoprahovém denním centru mohou lidé bez domova v zimním období posedět v teple, dát si teplý čaj, osprchovat se, mohou využívat sociální zařízení a pračku, sociální poradenství, základní potravinovou pomoc, využívat mohou i počítač určený k hledání práce, nabít si telefon. Organizace Naděje vznikla již v roce 1989 a má působnost téměř po celé České republice. Pomoc je určena pro osoby bez přístřeší, kterým je poskytnut nocleh, pro seniory, kterým je zajištěn důstojný život v této etapě života, pro osoby s handicapem, ohrožené rodiny v nouzi a ohrožené děti a mládež. Naděje poskytuje služby nejen sociální, ale zdravotní, charitativní, humanitární, poradenské, duchovní, vzdělávací a výchovné, včetně doplňkových služeb. Jejich cílem je podpořit jejich kompetence a zlepšit vztahy (Naděje, 2022).

Jako specialista dávek hmotné nouze na Úřadu práce v Liberci může autorka práce potvrdit, že většina přichozích osob bez přístřeší již někdy v minulosti využila nebo ještě využívá služeb neziskové organizace Naděje.

1.7.4 Noclehárny

Nocleh si lze zajistit v nízkoprahovém denním centru a zjistit tak dostupnost volných lůžek na noclehárně. Noclehárny poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem o přenocování a využití hygienického zařízení. Služba zahrnuje pomoc při osobní hygieně, poskytnutí stravy, ubytování nebo zprostředkování informací. Služba se poskytuje za úplatu, kterou stanovuje poskytovatel. V okrese Liberec tuto službu provozuje organizace Naděje (Liberec, 2022).

Naděje – noclehárna

Noclehárna se nachází v klidné části Ruprechtic na ulici Kateřinská. Noclehárnu využívají sociálně slabí a nepřizpůsobiví občané, kteří využívají i pomoc sociálních pracovníků. Ubytovávají se zde muži, ženy a děti bez ohledu na věk v nepříznivé sociální situaci spojené s nestálým bydlením, kterou nejsou schopni řešit vlastními silami. Noclehárna je v okrese Liberec hojně využívána, ale najdou se i osoby, které si zvolí raději noc strávenou venku než v pokoji plném cizích osob (Naděje, 2022).

1.7.5 Terénní programy

Jedná se služby poskytované osobám, které vedou nebo jsou ohroženy rizikovým způsobem života. Služba je určena pro uživatele drog, problémové skupiny dětí a mládeže, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem této služby je provádět depistáž těchto osob a minimalizovat rizika jejich způsobu života (Liberec, 2022).

Jedná se o aktivní vyhledávání určitého znaku v populaci. Používá se na např. při preventivních programech cílených na nositele určitých znaků (Matoušek 2008). Služba zahrnuje zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování zájmů a práv. Služba je bezplatná. V okrese Liberec tyto služby poskytuje Člověk v tísní, o. p. s., D. R. A. K., o. s., Most k naději, o. p., Naděje o. s. (Liberec, 2022).

Člověk v tísní

Nezisková organizace Člověk v tísní poskytuje okamžitou humanitární pomoc lidem nouzi, při přírodních katastrofách či ve válečných krizích. Zároveň se zaměřuje na dlouhodobou pomoc lidem žijícím v chudobě a špatných životních podmínkách. Za dvacet pět let své činnosti realizovala organizace Člověk v tísní humanitární a rozvojovou pomoc ve více než 40 zemích. Humanitární tým několikrát zasahoval i při povodních v České republice. Liberecká pobočka, která je zaměřená na programy sociální integrace, vznikla v roce 2002. V tu dobu na Liberecku začalo působit několik terénních pracovníků. V současnosti působí v rámci individuálního, rodinného a dluhového poradenství především v Hrádku nad Nisou, Frýdlantu a Novém městě pod Smrkem (Člověk v tísní, 2022).

D. R. A. K.

Občanské sdružení působí v Liberci od roku 2003 jako poskytovatel sociálních služeb. Založili ho lidé, kteří se ocitli ve svízelné životní situaci. Činnost sdružení je zaměřena na tři cílové skupiny lidí: děti, mládež a dospělí s tělesným postižením, dále na pečující matky a otce nebo rodiny a třetí skupinou jsou osoby nebo rodiny, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Těmto skupinám se snaží sdružení Drak nabízet ucelenou podporu ve formě poradenství, vzdělávání, aktivizace, zaměstnání, setkávání i volnočasových aktivit. Sdružení také úzce spolupracuje se zdravotnickými zařízeními, s orgány státní správy, školami a neziskovými organizacemi podobného zaměření (Český rozhlas, 2022).

Služba v rámci terénních programů pomáhá lidem, kteří se dostali do nepříznivé životní situace, hrozí jim ztráta bydlení nebo již nemají kde bydlet. Ztratili zaměstnání a hrozí jim dlouhodobá nezaměstnanost, jejich finanční možnosti jim nedovolí splácet dluhy nebo se nedostanou k informacím a potřebují podpořit tak, aby byli schopni zvládnout a vyřešit svoji sociální situaci. Tato služba se může poskytovat i anonymně. Poslání této služby vychází pouze z potřeb klientů, služba probíhá v rámci Libereckého kraje a je poskytována v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a to zcela bezplatně (Sdružení Drak, 2022).

Liberecké romské sdružení

Liberecké romské sdružení se otevřeně hlásí k romské identitě. Posláním sdružení je poskytování terénních služeb, které odstraňují následky sociálního vyloučení, které může být způsobeno i příslušností k romské národnosti, poskytuje v tomto směru preventivní služby. Cílem je zastavit proces sociálního vyčleňování a odstraňování příčin bránících využívat místních institucí, které poskytují služby veřejnosti, pomoci lidem zůstat součástí přirozeného místního společenství a žít běžným způsobem (Liberec, 2022).

Most k naději

Další nabídkou organizace je sociální služba, která je určena k podpoře cílové skupiny lidí, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením nebo se již do takové situace dostali. Nejedná se pouze o jedince, ale i o rodiny, které mají problémy s dluhy

a potřebují pomoci při hledání zaměstnání nebo potřebují pomoc při vyřizování věcí s úřady. Význam programu sociální prevence je především v podpoře klientů zaměřené na zlepšení jejich sociální situace a další neprohlubování jejich nepříznivé situace. Mezi další nabídku služeb patří například poskytnutí základního zdravotního ošetření v terénu, pomoc při hledání zaměstnání, sepsání životopisu, příprava na pracovní pohovor, komunikace s úřadem práce, poradenství o jednotlivých dávkách, na které má uživatel nárok, poskytnutí potravinové pomoci osobě v nouzi. Veškeré služby jsou poskytovány zdarma, s klienty se pracuje anonymně a služby jsou poskytovány v přirozeném prostředí klienta (Most k naději, 2022).

Naděje

Organizace Naděje mimo jiné poskytuje i další služby pro osoby bez přístřeší, jako jsou terénní služby a streetwork, a to přímo v lokalitách, kde přežívají. Klienty vyhledávají i mimo běžná místa, protože lidé v této situaci se veřejnosti straní. Poskytují potraviny, zdravotní ošetření, ošacení. Jako jediná organizace v České republice provozuje ordinaci stomatologa, gynekologa a psychologa pro osoby bez přístřeší (Naděje, 2022).

1.7.6 Dávky hmotné nouze

Pro osoby bez přístřeší jsou dávky hmotné nouze jedním z mnoha řešení. Jedná se o příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc. Základní dávkou pomoci v hmotné nouzi je příspěvek na živobytí, který pomáhá osobě nebo rodině při nedostatečném příjmu. Nárok na dávku vzniká osobě či rodině, která po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje stanovený příjem, částka na živobytí se odvíjí od existenčního minima.

Částka životního a existenčního minima

V lednu 2023 došlo opět k navýšení částky životního a existenčního minima. Předchozí navýšení proběhlo 1. 7. 2022. Dle zákona výše životního minima jednotlivce činí měsíčně 4 860 Kč. Za jednotlivce se považuje osoba, která není společně posuzována společně s jinou osobou. Pokud je osoba posuzována společně s jinými osobami, jsou částky životního minima odstupňovány dle pořadí osob.

Částka životního minima osoby, která je posuzována jako první v pořadí, činí měsíčně 4 470 Kč.

Částka životního minima osoby, která je posuzována jako druhá nebo další v pořadí, činí měsíčně:

- a) 4 040 Kč u osoby od 15 let věku, která není nezaopatřeným dítětem
- b) 3 490 Kč u nezaopatřeného dítěte od 15 do 26 let věku
- c) 3 050 Kč u nezaopatřeného dítěte od 6 do 15 let věku
- d) 2 480 Kč u nezaopatřeného dítěte do 6 let věku

Existenční minimum

Částka existenčního minima osoby činí 3 130 Kč. Jedná se o minimální hranici peněžní částky u fyzických osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních potřeb na úrovni, které umožňuje přežití (Zákony pro lidi, 2022).

EMPIRICKÁ ČÁST

2 Průzkumný projekt

Následující část práce se věnuje především nastavení cíle a metodologie projektu a jeho řešení.

2.1 Cíl projektu

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zjistit informovanost osob bez přístřeší o vybraných formách pomoci v okrese Liberec a případně pak navrhnout, jak by se informovanost a situace lidí bez domova mohla zlepšit.

Byla vybrána konkrétní lokalita, a to okres Liberec. Lokalita byla vybrána cíleně, neboť autorka pochází z Liberce a tuto lokalitu velmi dobře zná. Její pracovní zkušenosti ji zavedly i do míst, kde se osoby bez přístřeší nachází.

Výzkumné otázky:

1. O jaké formě pomoci lidé bez domova vědí nejčastěji?
2. Jakou formu pomoci lidé bez domova nejčastěji využívají?
3. Co je překážkou těchto lidí k tomu, aby se vrátili zpět do běžného života?

2.2 Metodologie

Pro výzkumnou část bakalářské práce autorka zvolila kvantitativní výzkum. Jako nástroj kvantitativního výzkumu byl zvolen dotazník. Podle Gavory (2008, s. 122) je dotazník nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů respondenta a je určen především k hromadnému získávání údajů. Otázky v dotazníku byly z větší části uzavřené, na výběr byly i polozavřené otázky, kde se mohl respondent vyjádřit nebo podat vysvětlení.

Jandourek (2009, s. 210–211) se o dotazníkovém šetření zmiňuje jako o velmi rozšířeném nástroji, který umožňuje rychlé zpracování dat. Ovšem jeho nevýhodou je, že neposkytuje respondentovi širší prostor pro jeho vyjádření a je použitelný pouze v prostředí, který je výzkumníkům relativně známé.

2.3 Dotazníkové šetření

Základní soubor výzkumu tvořily osoby bez přístřeší. Autorka zvolila prostý náhodný výběr – jedná se o postup pravděpodobnostního výběru, jenž zajišťuje, že soubory předem dané velikosti mají stejnou pravděpodobnost realizace (Sociologická encyklopedie, 2017).

Podle výsledků sčítání lidu v roce 2021 bylo v okrese Liberec 54 osob bez přístřeší. Prvotní myšlenka autorky, byla zcela jiná, a to vyjít do terénu sama a vyplnit dotazníky s respondenty v jejich přirozeném prostředí. Ovšem špatná pracovní zkušenost, která se přihodila na pracovišti autorky s osobou bez přístřeší závislou na omamných látkách a opiátech, ji donutila tento postup přehodnotit. Pro výzkum zvolena kontaktní pracoviště Úřadu práce Liberec – oddělení hmotné nouze a dále denní centrum a noclehárna organizace Naděje. Tento výběr pro výzkum byl zvolen z důvodu velké kumulace výzkumného vzorku. Dotazník byl zaslán sociálními pracovníci na noclehárnu organizace Naděje, která je v Liberci hojně využívána, a na denní centrum Naděje, kde se osoby bez přístřeší scházejí. Na pracoviště úřadu práce, konkrétně se jednalo o pracoviště Chrastava, Hrádek nad Nisou, Jablonné v Podještědí, Nové Město pod Smrkem, Frýdlant a Český Dub, byly odeslány dotazníky e-mailem s tím, že na každém pracovišti si potřebný počet (dle počtu osob bez přístřeší) vytisknou. Na Úřadu práce v Liberci autorka kolegyně požádala osobně, aby dotazníky rozdaly osobám bez přístřeší, popřípadě jim s dotazníkem pomohly. Sběr dat probíhal od srpna 2022 do října 2022.

Respondent byl v dotazníku informován, k čemu vyplňovaný dotazník bude sloužit, že se jedná o zcela anonymní informace, a následovalo krátké představení zadavatelky dotazníku, autorky této práce. Sociálními pracovníci a pracovníci Úřadu práce také byli respondenti tázáni, zda již dotazník nevyplňovali, aby nedošlo k duplicitnímu vyplňování. Vyplněné dotazníky z úřadu práce byly nazpět poslány interní poštou nebo předány osobně. Z noclehárny Naděje dotazníky přinesla osobně sociální pracovnice, která byla pro tuto pomoc oslovena. Z denního centra si autorka vyzvedla vyplněné dotazníky osobně u sociální pracovnice.

Celkový počet došlých a vyplněných dotazníků činil 54. Respondent měl v dotazníku zakroužkovat jednu variantu odpovědi, ale některé otázky v dotazníku měly možnost více odpovědí, proto znázornění v tabulkách a grafech odpovídá celkovému počtu označených odpovědí. Při vyhodnocení výzkumu autorka označovala formou čárek jednotlivé odpovědi a jejich celkový počet zapsala do tabulky a následně do grafu pro viditelnější vyhodnocení jednotlivých odpovědí.

2.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření

K vyhodnocení všech dat autorka použila program Microsoft Office (grafy a tabulky).

Otázka č. 1: Pohlaví respondentů

- a) muž
- b) žena

Tabulka 1: Pohlaví respondentů

Pohlaví	Celkem	Muž	Žena	Ostatní
Respondenti	60	43	16	1

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Při vyhodnocení otázky číslo 1 autorka došla k závěru, že větší část dotazovaných respondentů patřila mužům, konkrétně se zapojilo 40 mužů a 13 žen. Jeden z dotazovaných respondentů k otázce uvedl poznámku, že je v procesu přeměny pohlaví. Tudíž se můžeme domnívat, že se momentálně necítí být ani mužem, ani ženou.

Graf 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Otázka č. 2: Věk

- a) 18–25 let
- b) 26–35 let
- c) 36–45 let
- d) 46 a více let

Tabulka 2: Věk respondentů

Věk	Celkem	18–25 let	26–35 let	36–45 let	46 a více let
Respondenti	60	5	8	14	32

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 2: Věk respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Z vyhodnocení přijatých dotazníků je zřejmé, že nejvyšší zastoupení mají respondenti ve věku nad 46 let, což představuje z došlých dotazovaných celkem 28 respondentů. Další téměř polovina dotazovaných respondentů byla ve věku 36 až 45 let, respondentů ve věku 26–35 bylo celkem 8, nejmenší zastoupení bylo mezi respondenty ve věku 18–25 let. Nejmladší skupina dotazovaných (18–25 let) se snaží zařadit do pracovního procesu, aby se vyvarovali životu na ulici. Jsou mladí a plní síly, kdežto nejstarší skupina dotazovaných (46 let a více) má většinou nějaké zdravotní omezení a domnívá se, že zájem je pouze o mladší pracovníky.

Otázka č. 3: Rodinný stav

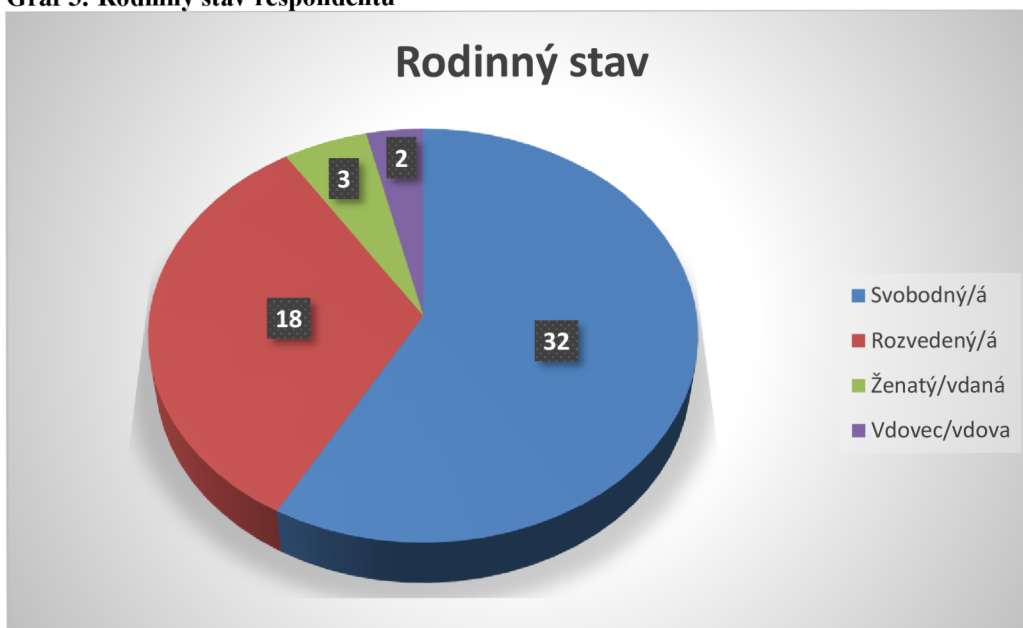
- a) svobodný/á
- b) rozvedený/á
- c) ženatý/vdaná
- d) vdovec/vdova

Tabulka 3: Rodinný stav respondentů

Rodinný stav	Celkem	Svobodný/á	Rozvedený/á	Ženatý/vdaná	Vdovec/vdova
Respondenti	60	32	18	3	2

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 3: Rodinný stav respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf číslo 3 znázorňuje rodinný stav respondentů. Více jak polovina dotazovaných (31 respondentů) je stále svobodných. Druhé místo, co se počtu procent týče, zauímají rozvedení respondenti (s počtem 18). Dále 3 respondenti jsou nadále ve svazku manželském a 1 respondent je ovdovělý.

Otázka č. 4: V jakém městě nyní pobýváte (dle počtu obyvatel)?

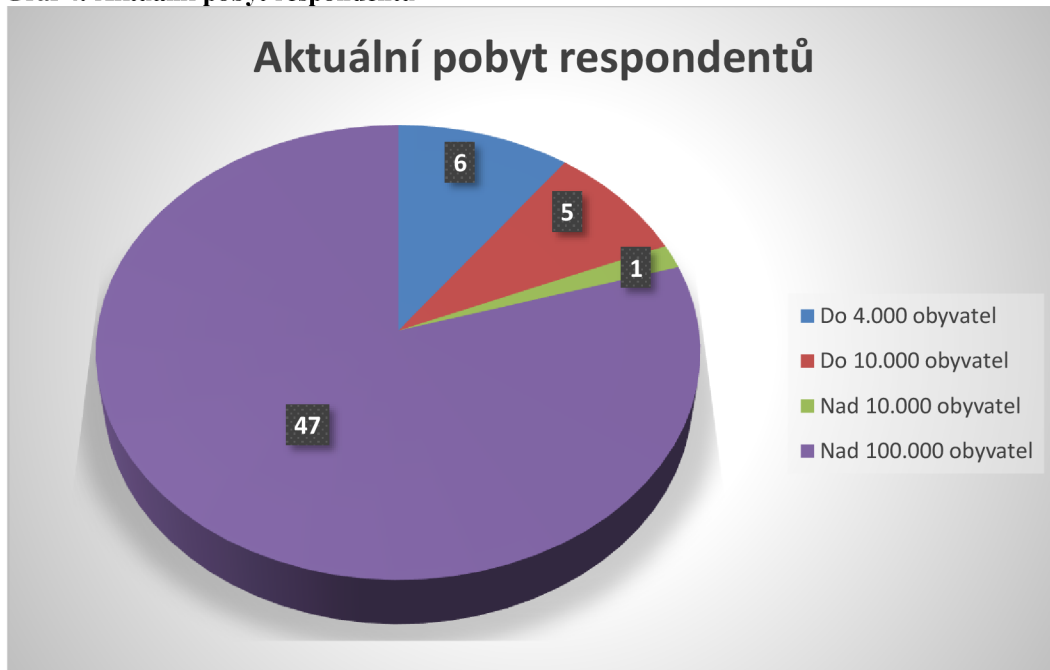
- a) do 4 000 obyvatel
- b) do 10 000 obyvatel
- c) nad 10 000 obyvatel
- d) nad 100 000 obyvatel

Tabulka 4: Aktuální pobyt respondentů

Město pobytu	Celkem	Do 4 000 obyvatel	Do 10 000 obyvatel	Nad 10 000 obyvatel	Nad 100 000 obyvatel
Respondenti	60	6	5	1	47

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 4: Aktuální pobyt respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

U grafu s lokalitou, místem, kde se nyní respondenti zdržují, 42 odpovědělo v městě nad 100 000 obyvatel. Celkem 5 respondentů se zdržuje ve městě o velikosti do 4 000 obyvatel, stejný počet respondentů se zdržuje ve městě do 10 000 obyvatel. Pouze 1 respondent uvedl lokalitu nad 10 000 obyvatel. Dle názoru autorky se většina dotazovaných zdržuje ve velkém městě z důvodu širších možností pomoci.

Otázka č. 5: Uveďte lokalitu, kde se nejčastěji zdržujete:

- a) nádraží
- b) parky
- c) squaty (opuštěné obydlí)

d) jiné

Tabulka 5: Lokalita, kde se respondenti zdržují

Lokalita	Celkem	Nádraží	Parky	Squaty	Jiné
Respondenti	60	3	5	8	46

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 5: Lokalita, kde se respondenti zdržují

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Po vrácení dotazníků autorka zjistila chybu v této položené otázce. Navíc u tří odpovědí byly zaznamenány dvě varianty, které jsou také řádně zaznamenány v tabulce a následně i grafu. Celkem 42 respondentů odpovědělo jiná lokalita, než jsou uvedené varianty. Ne všechny odpovědi byly bez doplněné lokality, kde se zdržují. Několik respondentů uvedlo např. garáž (tato odpověď byla uvedena dvakrát), organizace Naděje, noclehárna – Naděje, most, les, kamarádi, Po – Pá v práci, mám vlastní zahradní dům. Celkem 7 respondentů obývá opuštěné domy (squaty), 5 respondentů přebývá v parcích a 2 respondenti na nádraží.

Otázka č. 6: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) středoškolské
- d) jiné

Tabulka 6: Vzdělání respondentů

Vzdělání	Celkem	Základní	Vyučen/a	Středoškolské	Jiné
Respondenti	60	25	28	4	3

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 6: Vzdělání respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

U tohoto grafu je patrné, že dvě varianty odpovědi mají téměř stejný počet. Základní vzdělání má 25 dotazovaných a 24 dotazovaných má výuční list, 3 dotazovaní mají středoškolské a 2 dotazovaní (3,7 %) odpověděli variantou jiné.

Vysokoškolské vzdělání se u osob bez příštěší vyskytuje jen sporadicky, což dokazuje i toto šetření. Jeden respondent uvedl dvě odpovědi (základní, vyučen). Z tohoto dotazníku vyplývá, že respondent má nejen základní školu, ale vyučení v oboru (průmyslovka potravinářská – uvedeno v dotazníku).

Otázka č. 7: Jaké sociální okolnosti Vás vedly k tomuto způsobu života?

- a) rozpad manželství/partnerství
- b) závislost na alkoholu
- c) ztráta zaměstnání
- d) návykové látky a jiné omamné látky
- e) jiné

Tabulka 7: Sociální okolnosti

Sociální okolnosti	Celkem	Rozpad manželství /partnerství	Závislost na alkoholu	Ztráta zaměstnání	Návykové látky a jiné OL	Jiné
Respondenti	60	17	16	15	10	16

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 7: Sociální okolnosti

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Tato otázka v rámci dotazníku byla nevhodně položena, ale odpovědi u otázky 7 jsou zajímavé a dle odpovědí lze usuzovat o profilu člověka bez domova. Např. 2 dotazovaní neuvodili žádnou variantu. Celkem 8 respondentů zvolilo 2 až 3 varianty, které jsou řádně zaznamenány v tabulce a grafu. Celkem 14 respondentů

odpovědělo, že příčinou byl jak rozpad manželství/partnerství, tak i závislost na alkoholu. Dalších 13 respondentů odpovědělo se shodným počtem ztrátou zaměstnání a jiná příčina. U odpovědi jiné byla pouze uvedena 1 odpověď, a to zvýšení nájmu.

Otázka č. 8: Jakou formou si obstaráváte finanční prostředky na živobytí (základní potřeby)?

- a) dávky hmotné nouze
- b) neziskové organizace
- c) jiné

Tabulka 8: Obstarávání financí na živobytí

Prostředky na živobytí	Celkem	Dávky hmotné nouze	Neziskové organizace	Jiné
Respondenti	60	34	2	29

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 8: Obstarávání financí na živobytí

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Odpovědi u této otázky jsou vyrovnané. 30 dotazovaných respondentů odpovědělo dárky hmotné nouze a 27 respondentů odpovědělo jiné. Jelikož několik respondentů zvolilo 1 až 2 varianty, graf neodpovídá tabulce. U varianty jiné několik respondentů odpovědělo např. melouchy, z práce, komunitní práce, invalidní důchod 1. stupně, dary, občas kradu.

Otázka č. 9: Víte o možnostech pomoci? V případě, že ano, jaké znáte?

- a) ano
- b) ne

Tabulka 9: Možnosti pomoci

Kdo poskytne pomoc	Celkem	Ano	Ne
Respondent	60	44	13

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 9: Možnosti pomoci

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Téměř dvě třetiny dotazovaných odpověděli, že ví o možnostech pomoci v nelehké situaci, a to konkrétně 39 respondentů. Celkem 12 respondentů odpovědělo, že neví.

Na jednom z dotazníků nebyla uvedena žádná varianta, ale bylo uvedeno „Naděje opatrovnice“.

Pokud respondenti odpověděli „ano“, odpovídali dále, aby upřesnili svoji odpověď. Zde bylo odpovědí mnoho, např. organizace Naděje (tuto organizaci označilo 21 respondentů), rodina (odpovědělo 6 respondentů), paní na úřadu v Dubu nebo paní sociální na úřadu, opatrovnice, sestra, magistrát, Člověk v tísni, stát, ÚP ČR, pracák, město, sociálka, on sám si pomůže, kašlu na to, neví, chodím do Naděje.

Otázka č. 10: S jakými subjekty nabízejícími pomoc nejčastěji spolupracujete?

- a) úřad práce
- b) magistrát města
- c) neziskové organizace
- d) jiné

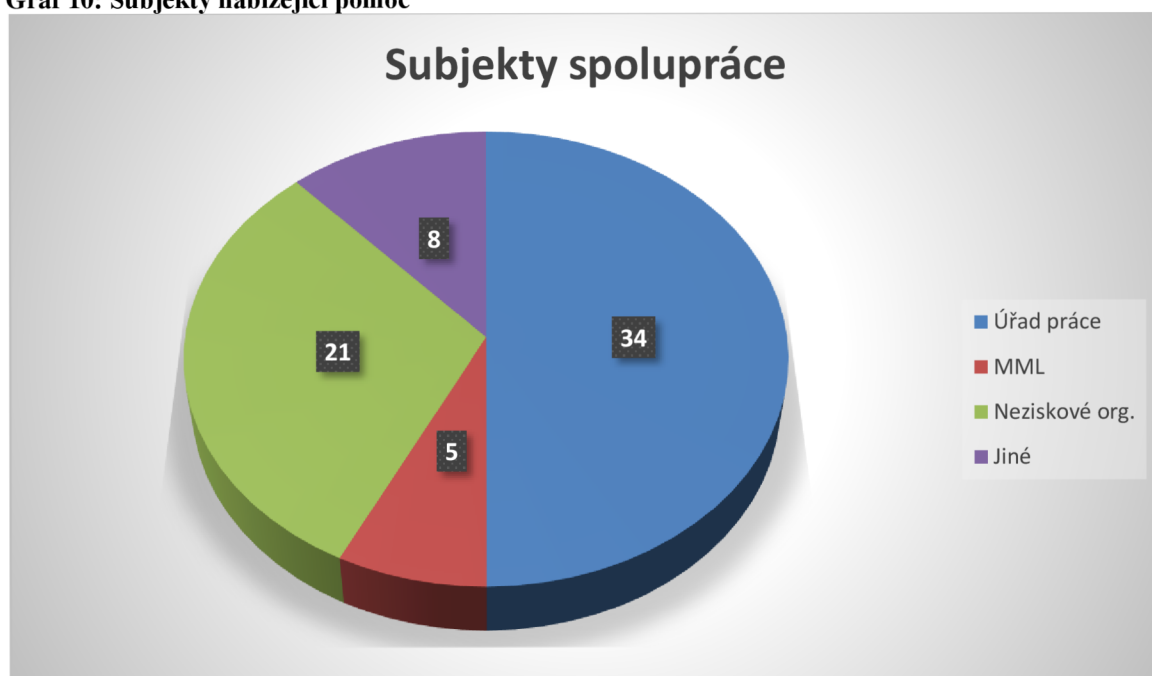
Tabulka 10: Subjekty nabízející pomoc

Subjekty spolupráce	Celkem	Úřad práce	Magistrát města	Neziskové organizace	Jiné
Respondenti	60	34	5	21	8

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

U této otázky několik respondentů zvolilo 1 až 2 varianty odpovědi, které autorka zaznamenala do tabulky a grafu. Celkem 30 dotazovaných uvedlo spolupráci s úřadem práce, 19 respondentů odpovědělo, že spolupracuje s neziskovými organizacemi, 6 respondentů označilo jiné a 5 respondentů označilo spolupráci s magistrátem města. U varianty jiné, byly doplněny tyto informace: komunitní práce, Naděje. Od úřadu práce mají respondenti finanční prostředky na živobytí, od neziskových organizací mají možnost získat materiální pomoc, jako je např. strava, oblečení. Pokud porovnáme získané odpovědi v této otázce s otázkou č. 9, odpovědi se spolu shodují (neziskové organizace – Naděje, Úřad práce, Magistrát města Liberec).

Graf 10: Subjekty nabízející pomoc

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Otázka č. 11: Co Vám brání k návratu do běžného života?

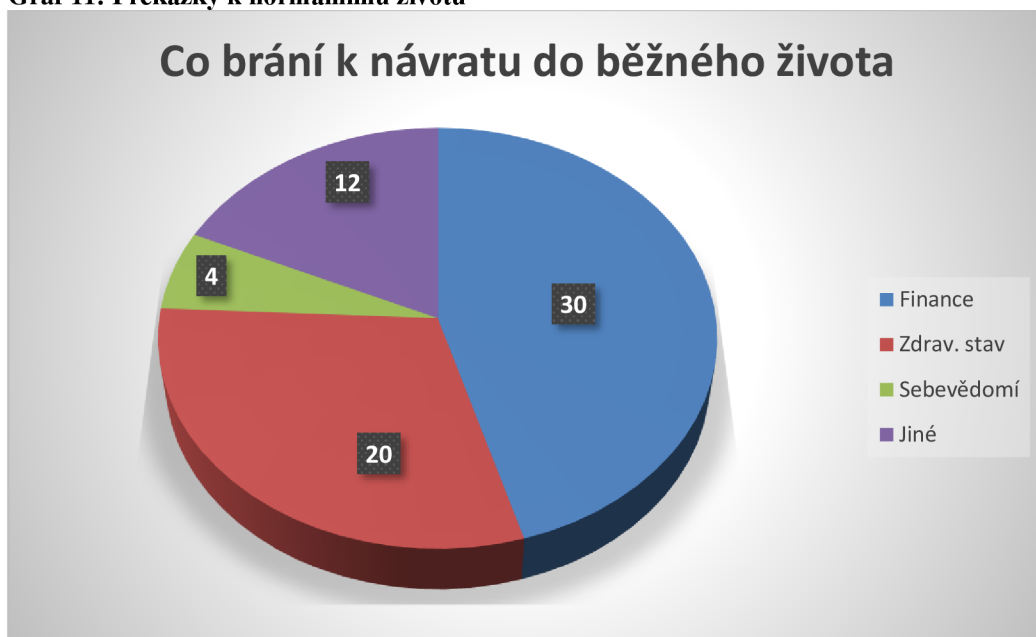
- a) finance
- b) zdravotní stav
- c) sebevědomí
- d) jiné

Tabulka 11: Překážky normálnímu životu

Návrat do života	Celkem	Finance	Zdravotní stav	Sebevědomí	Jiné
Respondenti	60	30	20	4	12

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 11: Překážky k normálnímu životu

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Při vyhodnocení této otázky 8 respondentů uvedlo 1 nebo 2 varianty. Každopádně 27 dotazovaným chybí finance, 18 respondentům brání k návratu do života jejich zdravotní stav, 11 respondentů uvedlo variantu jiná a 4 respondenti uvedli sebevědomí. U varianty jiné 2 respondenti doplnili: jsem stará, vyhovuje mi to.

Otázka č. 12: Máte zájem o návrat do běžného života?

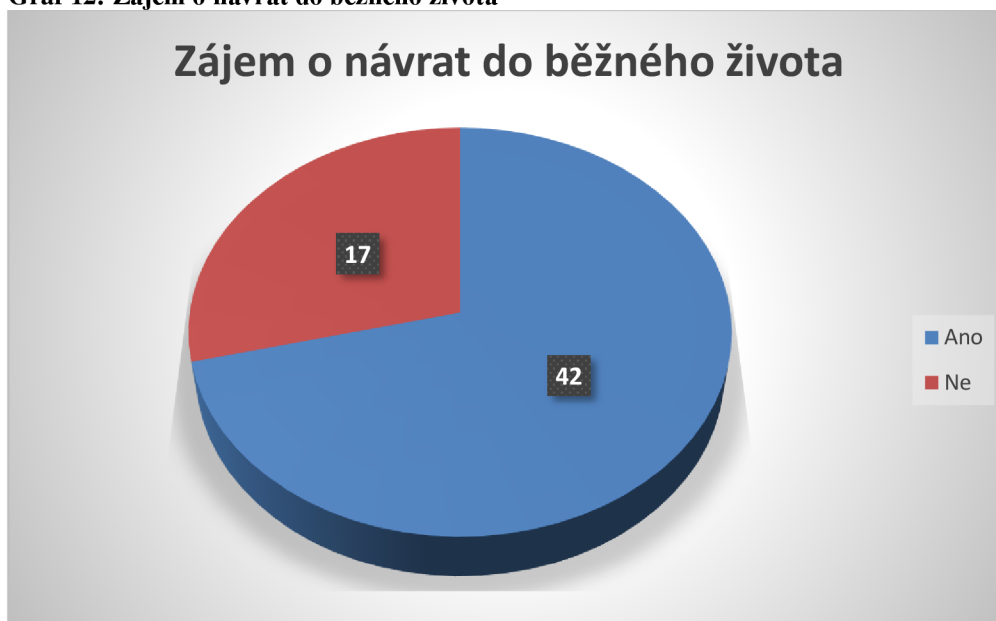
- a) ano
- b) ne

Tabulka 12: Zájem o návrat do běžného života

Zájem o návrat	Celkem	Ano	Ne
Respondenti	60	42	17

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 12: Zájem o návrat do běžného života

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Na tuto otázku odpovědělo 53 dotazovaných z 54. Celkem 36 respondentů má zájem o návrat do běžného života, opačnou odpověď uvedlo 17 dotazovaných. U jedné odpovědi „ne“ byla uvedena i poznámka „stačí mi to“.

Otázka č. 13: Jak dlouho jste veden (byl) v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání?

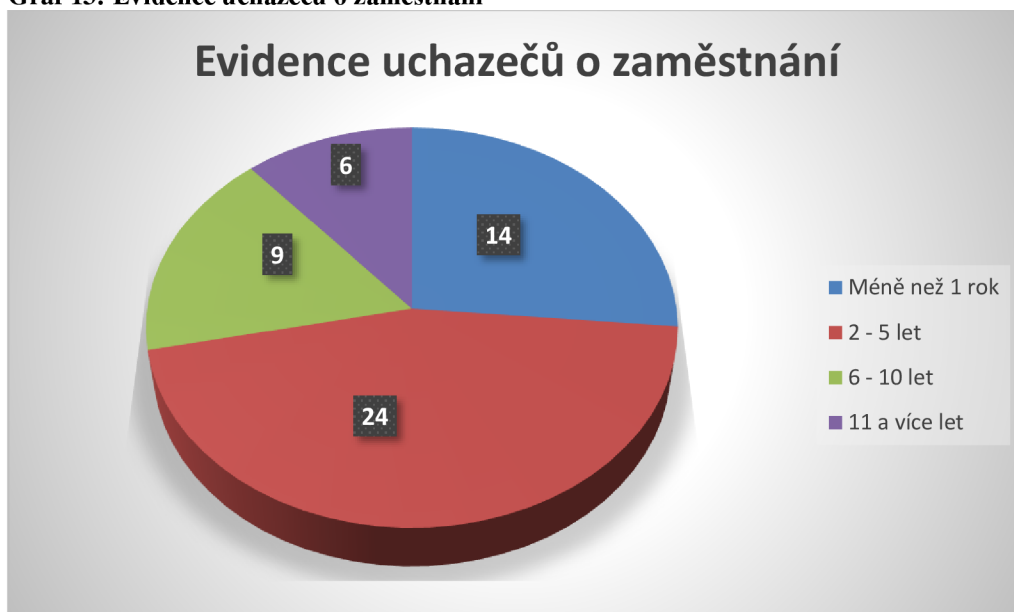
- a) méně než 1 rok
- b) 2–5 let
- c) 6–10 let
- d) 11 a více let

Tabulka 13: Evidence uchazečů o zaměstnání

Evidence ÚP	Celkem	Méně než 1 rok	2–5 let	6–10 let	11 a více let
Respondenti	60	14	24	9	6

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 13: Evidence uchazečů o zaměstnání

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

U této otázky 24 respondentů odpovědělo, že v evidenci úřadu práce jsou jako uchazeči o zaměstnání v rozmezí 2–5 let, 9 respondentů uvedlo méně než rok, 9 respondentů je evidováno 6–10 let a 11 a více let uvedlo 6 respondentů. Celkem 5 respondentů neuvádělo žádnou odpověď. U odpovědi byly i doplněny údaje jako: nevím, mám práci, vyřazují mě tam.

Otázka č. 14: Z jakého typu rodinného zázemí pocházíte?

- a) úplná rodina
- b) neúplná rodina
- c) jiné (dětský domov, pěstounská péče)

Tabulka 14: Typ rodinného zázemí

Rodinné zázemí	Celkem	Úplná rodina	Neúplná rodina	Jiné (dětský domov, pěst. péče)
Respondenti	60	32	22	5

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 14: Typ rodinného zázemí

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Z vyhodnocení této otázky vyplynulo, že 29 dotazovaných odpovědělo, že pochází z úplné rodiny, 20 dotazovaných neúplné rodiny a 4 dotazovaní pochází z dětského domova nebo pěstounské péče.

Otázka č. 15: Využil jste jako osoba bez přístřeší možnosti mimořádné okamžité pomoci od úřadu práce?

- a) ano
- b) ne
- c) nepamatuji se

Tabulka 15: Využití mimořádné okamžité pomoci

Možnost MOP od ÚP	Celkem	Ano	Ne	Nepamatuji se
Respondenti	60	23	23	10

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 15: Využití mimořádné okamžité pomoci

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

„Ano“ na tuto otázku odpovědělo 23 dotazovaných, 23 dotazovaných odpovědělo „ne“ a 10 dotazovaných si již nepamatuje. Celkem 4 dotazovaní nevedli ani jednu variantu.

Otázka č. 16: Pokud jste odpověděl ANO, na jaké účely byla dávka mimořádné okamžité pomoci použita?

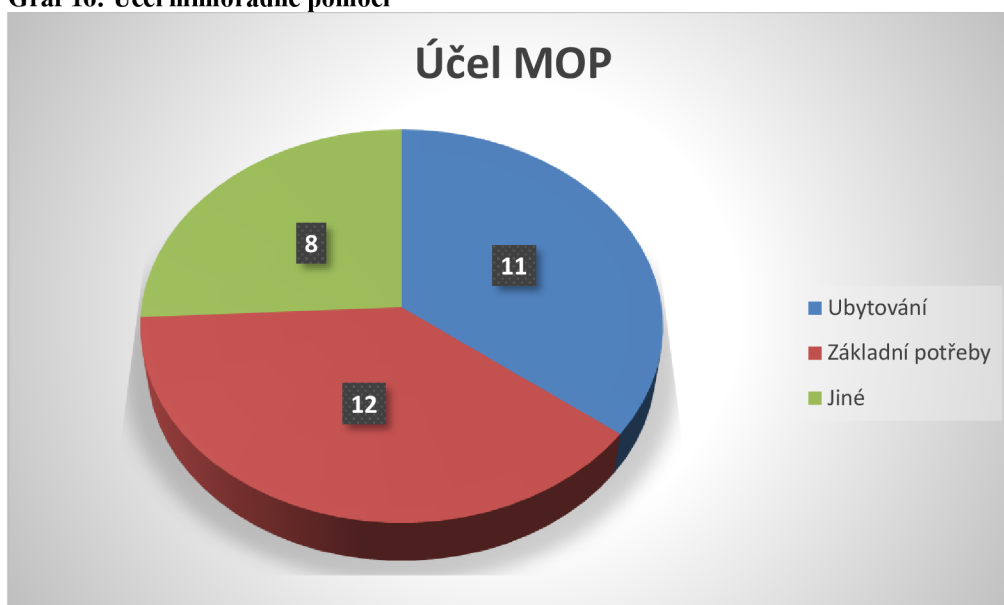
- a) úhrada ubytování
- b) základní potřeby
- c) jiné

Tabulka 16: Účel mimořádné pomoci

Použití MOP od ÚP	Celkem	Úhrada ubytování	Základní potřeby	Jiné
Respondenti	60	11	12	8

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 16: Účel mimořádné pomoci

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Z vyhodnocení této otázky je zřejmé, že respondenti vědí, k čemu tato dávka slouží. Celkem 10 respondentů odpovědělo úhrada ubytování, 10 respondentů základní potřeby a 7 respondentů uvedlo variantu jiné. U některých dotazovaných byly uvedeny tyto informace: občanský průkaz (tato varianta se v dotazníku vyskytovala 2krát), pračka, na Slovensku (zřejmě byla poskytnuta ve Slovenské republice), alkohol trošku. U této otázky nekoresponduje počet, který odpověděl „ano“ (v předešlé otázce), s celkovým počtem v této otázce. Důvod je i ten, že u dvou respondentů byly označeny 2 odpovědi u předešlé otázky (A, B).

Otázka č. 17: Víte o pomoci Potravinové banky v Libereckém kraji?

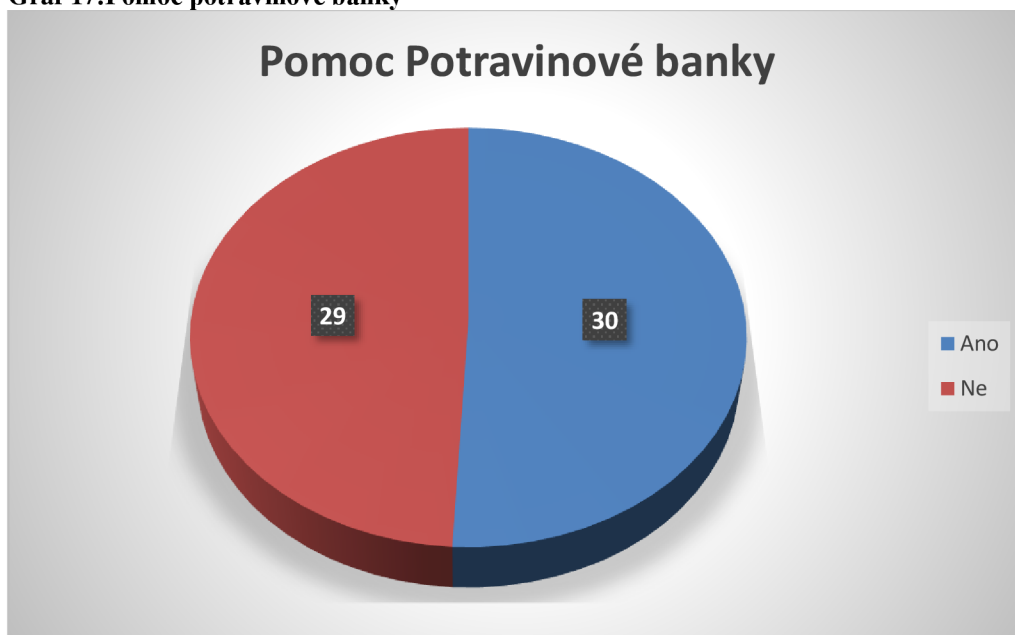
- a) ano
- b) ne

Tabulka 17: Pomoc potravinové banky

Potravinová banka	Celkem	Ano	Ne
Respondenti	60	30	29

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 17: Pomoc potravinové banky

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

U této otázky odpovědělo 24 respondentů „ano“ a 2 respondenti „ne“. Odpověď neuvedl 1 respondent. U jedné záporné odpovědi byla ještě poznámka „nemám kde vařit“. I když potravinové balíčky se skládají především z trvanlivých potravin, potravinová banka je schopna poskytnout osobě bez přístřeší balíček, který se skládá například z konzerv.

Otázka č. 18: Využíváte služeb neziskových organizací?

- a) ano
- b) ne
- c) občas

Tabulka 18: Využití služeb neziskových organizací

Využití neziskových organizací	Celkem	Ano	Ne	Občas
Respondenti	60	33	18	6

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 18: Využití služeb neziskových organizací

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Z vyhodnocení této otázky je zřejmé, že větší množství respondentů, konkrétně 27, využívá služeb neziskových organizací, 18 respondentů nevyužívá a 5 respondentů využívá jen občas.

Další podotázka se ptala, zda využívají denní centra nebo jen noclehárny, a většina dotazovaných, přesněji 22, odpověděla, že využívají noclehárny, a 3 dotazovaní využívají pouze denní centra.

Otázka č. 19: Využíváte možnosti Charitního šatníku?

- a) ano
- b) ne
- c) občas

Tabulka 19: Využití charitního šatníku

Využití Charitního šatníku	Celkem	Ano	Ne	Občas
Respondenti	60	6	47	6

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Graf 19: Využití charitního šatníku

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dotazníkového šetření

Při vyhodnocení této otázky byla autorka docela překvapená, že většina respondentů, konkrétně 46, charitní šatník nevyužívá. Celkem 3 respondenti odpověděli „ano“ a 4 respondenti využívají jen občas. U této odpovědi se sešlo velké množství odpovědí, např.: od paní z úřadu (tato odpověď byla zaznamenána 3krát), od rodičů (tato odpověď byla zaznamenána 2krát), dostávám od kamarádů, vše si odnesl z domova, kupuje si sám, v azylovém domě, po synovi, zatím mám dostatek, oblečení mám z Naděje, finance od opatrovnice, nacházím venku, dávky, zatím oblečení postačí.

2.5 Vyhodnocení výzkumu

Dotazníkového výzkumu se zúčastnilo celkem 60 respondentů. Jednalo se celkem o 16 žen a 43 mužů. Jeden respondent v současné době prochází změnou pohlaví, tudíž tento údaj není zahrnut ani v jedné možné variantě pohlaví jako odpověď. Z tohoto získaného údaje je zřejmé, že u žen se bezdomovectví vyskytuje o dost méně než u mužů. Respondent, který neuvedl ani jednu variantu pohlaví, která byla

v dotazníku nabídnuta, stojí za zmínku, neboť se jedná o mladého respondenta ve věku 18–25 lety. V evidenci uchazečů o zaměstnání je minimální doba, a to méně než 1 rok. U tohoto respondenta by autorka předpokládala jiné řešení jeho dosavadní situace. Jak již bylo popsáno v praktické části této práce, jedna z forem pomoci je Dům na půl cesty, kde jeho posláním je snižovat míru sociálního vyloučení mladých lidí. Respondent pochází z pěstounské rodiny, kde jeho pěstouni ho vedli správným směrem, neboť získal i výuční list. Otázkou je, zda právě změna pohlaví nebyla ta příčina jeho nynějšího způsobu života, neboť na otázku „Jaké sociální okolnosti Vás vedli k tomuto způsobu života?“ byla zaškrtnuta odpověď „jiné“. Pokud dále detailně porovnáme odpovědi z dotazníkového výzkumu, zjistíme poměrně vyrovnané odpovědi poměrně ve všech otázkách.

Při vyhodnocení výzkumu autorka došla k následujícím závěrům.

1. O jaké formě pomoci dotazovaní lidé věděli?

Více než dvě třetiny dotazovaných odpověděly, že ví, že existují možnosti nějaké pomoci. Když byli respondenti dotázáni na upřesnění odpovědi, nejčastěji jmenovali organizaci Naděje, která zajišťuje nocleh a hygienické zázemí osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Mezi dalšími odpověďmi se objevila například rodina, paní z úřadu, Magistrát, organizace Člověk v tísni či Úřad práce. O pomoci potravinové banky ví jen polovina dotazovaných.

2. Jaké formy pomoci tyto lidé využívají?

Jak vyplývá z provedeného výzkumu, konkrétně z odpovědí u otázky č. 18, osoby bez přístřeší nejvíce využívají službu neziskové organizace, a to konkrétně noclehárnu. Dále respondenti uvedli, že nejčastěji spolupracují s úřadem práce, kde získávají finanční pomoc, a také s neziskovými organizacemi, kde mají možnost materiální pomoci (strava, oblečení). Více jak dvě třetiny těchto lidí nevyužívají charitní šatník.

Organizace, která provozuje noclehárnu, poskytuje i další služby, jako je např. charitní šatník, poradenství, možnost osobní hygieny nebo pomoc při vyřizování dávek na úřadu práce nebo na jiných úřadech. Úřad práce neustále spolupracuje se sociálními pracovníky všech dostupných neziskových organizací v okrese Liberec a oddělení hmotné nouze se snaží pomoci osobám bez přístřeší, aby si našly ubytování např. v azylových domech nebo na ubytovnách. Cílem je dostat je z ulice, i když zatím do nestandardní formy bydlení.

3. Co je u respondentů překážkou k tomu, aby se vrátili zpět do běžného života?

U této výzkumné otázky autorka předpokládala větší výskyt jedné odpovědi. Ale nebylo tomu tak. Otázka č. 11 neurčila jednoznačně, co jim brání, kde je ta překážka. Více jak polovina respondentů odpověděla, že příčinou jsou finance. Druhou překážkou, můžeme-li to tak označit, je jejich zdravotní stav. V teoretické části této bakalářské práce se autorka zmiňuje o tom, jak je práce pro každého člověka důležitá zejména jako zdroj příjmů, zdroj financí. Její dlouhodobý nedostatek může vést k chudobě, sociálnímu vyloučení a poté k bezdomovectví, které může mít i další nepříjemné následky. S touto otázkou souvisí i následující dotaz ohledně zájmu. Mají tito lidé vůbec zájem se vrátit do běžného života? Z odpovědí vyplývá, že ano. Co ale by mělo být zarážející, že ne všichni by se chtěli vrátit. Celkem 17 z dotazovaných o to zájem nemá a jeden respondent dokonce uvedl, že mu takový život stačí. To by mělo být impulzem pro další výzkumy a šetření. Jaké důvody k tomuto rozhodnutí mají? Je to kvůli finančním podporám, které lehce získají? Kvůli materiální pomoci, kterou mohou levně získat?

2.6 Shrnutí

Z provedeného výzkumu můžeme vyčíst mnoho. Jako osobu bezpřístřeší nejčastěji můžeme potkat muže ve věku 46 a více let. V tomto věku se mohou vyskytovat zdravotní problémy, a proto někteří už trochu rezignují na vrácení do běžného života a odmítají pomoc. To v podstatě vychází z odpovědi u otázky 11, kde druhou nejčastější odpovědí byl právě zdravotní stav, který znemožňuje návrat do běžného

života. Také je to jeden z faktorů, který brání k návratu do běžného života. Přitom dotazovaní respondenti uvedli, že vědí, kdo jim v jejich nelehké životní situaci poskytne pomoc.

Dalším důležitým poznatkem, který stojí za zmínku, je určitě skutečnost, že nadpoloviční většina respondentů pochází z úplné rodiny. Mezi muži byli skoro vyrovnané odpovědi, co se úplné a neúplné rodiny týče. Rodina má několik základních funkcí, mezi které patří například funkce výchovná, sociální, nápomocná, reprodukční, ekonomická, kulturní a tak dále. Dle psychologie se rodina dělí minimálně na dva typy, na úplnou a neúplnou rodinu. A právě ta úplná rodina nejpravděpodobněji dokáže zajistit více uvedených funkcí, což je jedna z podmínek bezstarostného, a hlavně šťastného dětství, které je předpokladem pro dobrý vývoj celé osobnosti člověka. Respondent vyrůstal v rodině, která plnila všechny základní funkce, které rodina má plnit. Ale ani to někdy nepomůže a jedinci se stane něco, kvůli čemu přijde o domov. Z vyplněných dotazníků vyplývá, kde může nastat ten zvrát, a počty odpovědí u jednotlivých položek jsou téměř stejné. Může se jednat o rozpad manželství/partnerství, o závislost na alkoholu, o ztrátu zaměstnání nebo jiné sociální okolnosti, které vedou osobu bez přístřeší k tomuto kroku. Tyto odpovědi byly mezi ženy a muži dost podobné a vyrovnané. Za jednu z hlavních příčin autorka vidí právě rozpad manželství/partnerství a závislost na alkoholu. Příčina rozpadu manželství/partnerství je ve velkých nárocích jednotlivých partnerů nebo společnosti, netolerování a nerespektování, který vede ke sporům, hádkách, a v neposlední řadě k ukončení vztahu. Svůj vztek pak partneři řeší v popíjení alkoholu, který jim na chvíli umožní zapomenout na aktuální problémy společnosti.

Otázka na vzdělání respondentů ukázala, že téměř polovina dotazovaných je vyučená v nějakém v oboru. Obdobný počet respondentů má pouze základní vzdělání. Tato odpověď je jak u žen, tak u mužů srovnatelná. To ale nemění nic na tom, že člověk s jakýmkoliv vzděláním si může najít práci, když ji bude hledat.

Trochu znepokojující výsledek je u otázky č. 13 – evidence uchazečů o zaměstnání. Autorka se domnívá, pokud je uchazeč o zaměstnání v evidenci déle než rok, může si k práci jako ke zdroji příjmu vytvářet negativní postoj. U starších jednotlivců se mohou objevovat zdravotní problémy, které vyplývají např. nezdravým životním stylem, vrozenou indispozicí nebo geny. Šimek (2005, s. 57) vidí jako nejčastější kumulaci handicapů vyšší věk a nevyhovující zdravotní stav, nedostatečnou kvalifikaci a také zdravotní omezení.

U těchto osob se předpokládá větší nemocnost, absence v zaměstnání a pro zaměstnavatele je to vnímáno jako neplnohodnotný zaměstnanec. Zdravotní stav, se ukázal jako překážka, co brání dotazovaným k návratu do běžného života, a to konkrétně 18 ti respondentům.

Celý výzkum, který byl založen na odpovědích osob bez přístřeší, byl poměrně náročný. Pro mnoho osob této skupiny je problémem něco vyplňovat, číst nebo přemýšlet nad věcmi, které jim nic neříkají. Vyplňování jednoho dotazníku zabralo respondentovi 15 až 20 minut. Ovšem díky pomoci sociálních pracovníků a pracovníkům na úřadu práce výzkum dostal potřebné zdroje pro kvalitní výslednou hodnotu.

2.7 Diskuse

V této části práce jsou porovnány odpovědi především na otázky, jaké formy pomoci lidé znají a jaké využívají.

Po vyhodnocení otázek je zřejmé, že mezi osobami bez přístřeší se vyskytují ve větší míře muži. Je to zřejmě z toho důvodu, že u žen se jedná více o skryté bezdomovectví, nebo také z důvodu oddalování svého propadu a selhání. Jak ženy, tak i muži mají zájem vrátit se zpět do běžného života, což můžeme brát jako kladnou informaci. Na tuto odpověď odpovědělo 42 dotazovaných respondentů. Ovšem překážky, které jim brání, jsou dost stěžejní, a to je zdravotní stav a finance. Jedinec, který má dlouhou absenci zaměstnání, by měl v případě nabídky práce vydržet osmihodinné pracovní tempo. Dle názoru autorky, je tato skutečnost málo realizovatelná. Ovšem při polovičním úvazku by to bylo snáze reálné. V otázce č. 9 odpovědělo celkem 51 dotazovaných respondentů, z toho 13 žen a 31 mužů, že

vědí o možnostech, kdo jim poskytne pomoc. Odpovědí na tuto výzkumnou otázku je opravdu mnoho. Jednalo se např. o organizaci Naděje, úřad práce, paní na úřadu, město apod. Tady by se autorka pozastavila nad jednou odpovědí respondenta, který uvedl, že jenom on sám si pomůže. Respondent uvedl, že chodí od pondělí do pátku do zaměstnání, a přitom využívá, a to již dlouhodobě noclehárnu. Jak je tedy možné, že pracující osoba, je právě osoba bez přístřeší? Autorka se domnívá, že šance na znovu začlenění do společnosti je pro respondenta vzhledem k věku a zdravotnímu stavu velmi omezená. Také Arnoldová (2015 s. 152) uvádí zdravotní stav bezdomovců jako závažný problém, konkrétně skoro 90 % českých bezdomovců trpí nějakou nemocí či postižením.

Je možné porovnat i informovanost respondentů dle počtu obyvatel, kde osoba bez přístřeší aktuálně pobývá. Respondenti pobývajících ve městě nad 100 000 obyvatel mají větší informovat, kdo jim v jejich nelehké životní situaci poskytne pomoc. Na tuto otázku odpovědělo kladně celkem 38 respondentů, 1 respondent, který prochází změnou pohlaví, a 7 respondentů mělo zápornou odpověď. Také spolupráce s Úřadem práce a neziskovými organizacemi je zde zmiňována ve větší míře než právě v těch menších městech. Respondenti pobývajících ve městě nad 100 000 obyvatel mají vzdělání převážně základní nebo vyučení v oboru. V menších městech jsou odpovědi od respondentů na jejich možnosti pomoci a vzdělání také poměrně stejné. Celkem 5 respondentů ví o možnostech, kdo jim poskytne pomoc a stejný počet respondentů odpovědělo, že neví. 5 respondentů má základní vzdělání, 5 respondentů vyučení v oboru a 3 respondenti odpověděli jiné vzdělání. Respondenti z většího města využívají ve větší míře neziskové organizace. Nejvíce odpovědí bylo na neziskovou organizaci Naději. Tuto organizaci uvedlo celkem 22 respondentů. Z těchto získaných informací je zřejmé, větší využití neziskových organizací ve větším městě, oproti těm menším.

Co se vzdělání dotazovaných respondentů týče, byly velmi podobné. Nejvíce respondentů má vyučení v oboru, a to celkem 28 dotazovaných, z toho 6 žen a 22 mužů. 25 dotazovaných má základní vzdělání, z toho 7 žen a 18 mužů. Se základním vzděláním souvisí i pracovní příležitosti, které mohou být dost omezené.

Velká pravděpodobnost je fakt, že osoby s vyšším vzděláním mají i lepší přehled a více informací o možnostech pomoci, kterou umějí efektivně využít než právě osoby s nižším vzděláním. Autorka ze zkušeností také uvádí, že právě lidé s nižším vzděláním či intelektem jsou odkázáni na odborného pracovníka (sociálního pracovníka), který jim poskytne odbornou pomoc tak, aby mohli co nejučinněji využít nabízenou pomoc nebo službu. Zjednodušeně, co klient, to individuální přístup. Mezi osobami bez přístřeší se z větší části vyskytují muži ve věku 46 a více let. Autorka se domnívá, že pokud bychom porovnali kterékoliv jiné město, se stejným počtem obyvatel a stejnou rozlohou, co do metrů čtverečných, výsledky by byly podobné. U žen se bezdomovectví vyskytuje jen sporadicky. Je to zřejmě z toho důvodu, že se jedná více o skryté bezdomovectví, nebo z důvodu oddalování svého propadu a selhání, jak již bylo zmiňováno v empirické části práce.

Mezi formy pomoci, které dotazovaní znají, nejčastěji jmenovali organizaci Naděje, dále rodinu, paní z úřadu, Magistrát, organizaci Člověk v tísni či úřad práce. Pokud osoba bez přístřeší opravdu potřebuje pomoci, je zajímavé, že vždy ví, na které osoby nebo organizace se má obrátit. Může to být z důvodu pomoci, kterou již v minulosti využívala, nebo tím, že si osoby bez přístřeší mezi sebou tyto informace předávají.

Nejvíce osoby bez přístřeší využívají neziskovou organizaci Naději. Autorka uvádí, že organizace Naděje je v její praxi mezi bezdomovci velice často zmiňována. Dále respondenti uvedli, že spolupracují s úřadem práce, kde získávají finanční pomoc, a také s neziskovými organizacemi. Bezdomovci (Vágnerová a kol. 2013, s. 97) bývají také často napadeni nebo okradeni a to zejména v době, kdy bývají pod vlivem alkoholu či návykových látek. V této situaci tedy ani nevnímají, co se kolem nich děje a nedokáží se účinně bránit. Informace, jak získat např. nový občanský průkaz většina osob bez přístřeší obdrží na Policii České republiky, kde jsou odkázáni právě na nejbližší Úřad práce, kde si mohou požádat o jednorázovou mimořádnou okamžitou pomoc, která je poskytnuta i na tyto účely. Tato dávka je mezi osobami bez přístřeší využívána, a to nejen na vyhotovení osobních dokladů,

ale např. i na úhradu ubytování, jako je noclehárna, nebo na úhradu živobytí (ve výjimečných případech). Vše, je opět posuzováno individuálně k potřebám a možnostem těchto osob.

Zajímavé je, že o charitním šatníku nikdo nenapsal jako o možné formě pomoci a také ho využívá jen malé množství lidí, konkrétně 6 dotazovaných z celkového počtu respondentů. Stejný počet respondentů odpovědělo, že tuto formu pomoci využívá jen občas. Z dotazníkového šetření vyšlo najevo, že velké množství dotazovaných o tuto formu nestojí. Autorka např. ví, o jednom respondentovi, který si pravidelně před zimním obdobím na Úřadu práce žádá o zimní ošacení. Osoba, která pobírá dávky hmotné nouze, si může požádat na oddělení hmotné nouze o žádanku (soutpis) materiální pomoci. Na základě žádanky, kde jsou osobní údaje o osobě, a seznam požadovaného oblečení mu je vše vydáno v charitním šatníku.

Stejně tomu je i s potravinou bankou, kterou nevedl nikdo jako formu pomoci, a přitom o této formě ví celkem 30 dotazovaných z celkového počtu 60 ti respondentů, z toho 9 žen, 20 mužů a respondent, který prochází změnou pohlaví. Ve skutečnosti tuto formu pomoci využívá pouhých 8 respondentů, 4 ženy a 4 muži. Názor autorky je takový, že tuto formu pomoci by mohlo využívat mnohem více osob.

Na základě velkého množství dané odpovědi by se autorka zmínila o organizaci Naděje v Liberci. Na tuto otázku, jako formu pomoci odpovědělo celkem 8 žen a 17 mužů. Osoby bez přístřeší mají o této organizaci, jako o formě pomoci velké množství informací. Z pracovních zkušeností autorky to může být z toho důvodu, že se osoby bez přístřeší scházejí nebo potkávají. Některé tyto osoby, mají svůj přístřešek blízko sebe, bydlí ve skupinkách, a někteří se zase spíše izolují. V noclehárně, která je součástí této organizace, může jednotlivec strávit nejenom jednu noc, ale také i celý měsíc. I v teoretické části je zmíněna noclehárna jako jedna z forem pomoci. V empirické části se výzkumem ukázalo, že je poměrně hojně využívána. Dle názoru autorky je noclehárna krátkodobé řešení v situaci nouze. Je možné zde pobývat jen přes noc, a navíc je zapotřebí dodržovat určitá pravidla, což je pro některé osoby bez přístřeší velmi obtížné. Prostředí noclehárny

není zrovna ideální, ale umožňuje osobám v nouzi přenocovat v teple a relativně i v klidu. Možná by se mohlo využívání této krátkodobé pomoci po nějakém čase omezit, což by mělo vést k motivaci těchto lidí k návratu do života a zmocnění těchto lidí k řešení své nepříznivé situace.

Pokud autorka porovná vyhodnocení výzkumu Andrey Novákové (2018), která se ve své bakalářské práci zabývala problematikou osob bez domova v Mladé Boleslavi v roce 2018, jsou zde nejen určité odlišnosti, ale i shody, které je zajímavé porovnat. V noclehárně v Mladé Boleslavi se dle Novákové platí částka za nocleh 30 Kč, 50 Kč a 70 Kč dle délky pobytu, a to z důvodu motivovat člověka k práci, aby si našel vlastní ubytování. Tato motivace je jistě chápána jako kladný element u produktivních lidí. V liberecké noclehárně je částka 30 Kč na noc po dobu dvou kalendářních měsíců, pak se částka navyšuje na 50 Kč za noc. Pokud bychom chtěli porovnat okres Liberec a Mladou Boleslav, využití nocleháren mají obě města stoprocentní. Tuto variantu pomoci využívají i menší rodiny s dětmi na přechodnou dobu, protože ceny za služby jsou nízké, což je výhoda pro pracující, kteří si brzy najdou jinou formu bydlení v jiné lokalitě. Nemovitost, kde je provozována noclehárna Naděje, patří Magistrátu města Liberce.

U provedeného výzkumu 6 respondentů odpovědělo, pomoc ze strany rodiny. Autorka se domnívá, že narušené vztahy v důsledku jejich chování, jsou často pro rodinu či přátelé nepřijatelné. Z tohoto důvodu není rodina ochotna pomoci svým příbuzným, kteří o to mnohdy ani nestojí. V případě pomoci se jedná pouze o dočasnou pomoc ze strany rodiny, dokud rodiče či prarodiče mají dostatek finančních prostředků. Stejně jako to bylo u otázky č. 9, zda vědí o možnostech, kdo jim v této nelehké situaci poskytne pomoc. Odpověď se částečně nachází právě v otázce č. 7, co bylo příčinou vzniku tohoto stylu života. Mezi příčinami je většinou právě rozpad manželství nebo partnerství – lidé ztrácejí víru v ostatní lidi. Někdo je zklamal a už nechtějí, aby jim někdo pomáhal. Další možností je stud – lidé se stydí za svou touhu po alkoholu a nechtějí se kvůli tomu stýkat se svou rodinou. Možností může být i určité opovržení rodiny vůči osobě bez domova – zvláště když bere drogy, což má za následek, že mu nechtějí pomáhat.

2.8 Návrh opatření

Na základě provedeného výzkumu a z jeho vyhodnocení se autorka domnívá, že se jistě dá najít reálná pozitivní opatření, která by vedla ke zkvalitnění služeb – forem pomoci osobám bez přístřeší.

Bezdomovcem se mohou stát lidé vlivem různých okolností, ztrátou zaměstnání, rodinnými vlivy, vlivy prostředí. Řešení musí být koncepční, což vyžaduje úzkou spolupráci Magistrátu, městské policie a neziskových organizací. Jedním z navrhovaných opatření by bylo posílit prostory k přenocování. Např. prostor noclehárny v Liberci je dle autorky malý a stísněný, a proto by město Liberec nebo organizace Naděje mohli zvolit nové, větší a vhodnější objekty. Zde by měly osoby bez přístřeší možnost přenocovat, umýt se či využít nabízeného poradenství. Možné by bylo také zařazení např. resocializačních a rekvalifikačních programů.

Dalším řešením by bylo posílit terénní sociální práci, zaměřit se například na vytvoření tréninkových bytů, kde by se učili, jak hospodařit a samostatně žít. A to i přes to, že z dotazníku je zřejmé, že část dotazovaných lidí ani nemá zájem se vrátit do běžného života. Stačí jim pouze to, že pobírají dávky, mají se kde vyspat, vědí, kde dostanou oblečení i potraviny za minimální ceny, a nemusejí pro to udělat celkem nic. Nechodí do práce, nepomáhají.

Za nejdůležitější navrhované opatření uvádí autorka to, že je potřeba posílit prevenci, která je jistě efektivnější a zejména levnější než následná péče. Sociální pomoc je v současné době spíše zaměřená na okamžitou pomoc, a ne na to, aby se mohli bezdomovci navrátit do přirozeného sociálního prostředí. Posilovat by se měla podpora obcí, poskytovatelů sociálních služeb a dalších aktérů, kteří pomáhají v prevenci bezdomovectví, sociálního bydlení a boje proti chudobě.

Měli bychom se snažit bezdomovce motivovat k nějaké činnosti. Vzhledem k tomu, že obvykle celkově sociálně selhávají, lze očekávat, že i jejich vnitřní potřeba seberealizace je potlačena a motivace k práci tak bude nevýrazná. Lze je tedy motivovat jedinečně finančně a to např. dobrým finančním ohodnocením za nějakou vykonanou práci.

Jako další prevence a pomoc je reálná terénní zdravotní ambulance, která by poskytovala preventivní zdravotní péči, která je levnější než následné dlouhodobé léčení.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývá formami pomoci osobám bez přístřeší. Teoretická část práce nastiňuje historii bezdomovectví, definuje pojem osoba bez přístřeší, uvádí, jaká legislativa se tématem zabývá, a charakterizuje formy a příčiny bezdomovectví. V empirické části byly zodpovězeny výzkumné otázky: Jaké formy pomoci lidé bez přístřeší znají a jaké využívají? Co jim brání v tom, aby se vrátili zpět do běžného života? I přes dost náročnou práci s touto skupinou lidí, lze říct, že cíl práce byl splněn.

Sociální pracovníci a pracovníci úřadu práce strávili s respondenty mnoho času, protože jim pomáhali s vyplňováním dotazníku, bylo totiž zjištěno, že větší část respondentů by nebyla schopna vyplnit dotazník celý. Nejen při psaní bakalářské práce, ale i v zaměstnání autorka zjišťuje, jak jsou sociální pracovníci důležití a nepostradatelní. Práce s lidmi bez přístřeší je díky nim snazší, rychlejší a efektivnější.

Různé formy pomoci pro dotčenou skupinu osob existují, ale dle názoru autorky by si zasloužily trochu více pozornosti. Autorka má na mysli například potravinovou banku v Liberci. Necelá polovina respondentů ví o této formě pomoci, ale přitom jí nevyužívá. Dle sdělení pana ředitele potravinové banky v Liberci jsou balíčky určeny i pro osoby bez přístřeší. Jedná se o balíčky převážně s čerstvými potravinami, jako je čerstvé pečivo, ovoce a zelenina. Tyto balíčky je možné brát na přilepšenou k sociálním dávkám, pokud zájemce plní podmínky osoby v hmotné nouzi. Bylo by dobré a účelné, aby tyto balíčky pro sociálně slabé osoby byly využívány a nezneužívány.

Z dotazníku je zřejmé, že jako člověka bez přístřeší lze potkat nejčastěji muže ve věku 46 let a více, který je svobodný a pobývá na území města s více než 100 000 obyvateli. Dalším společným znakem těchto lidí je jejich dosažené vzdělání, buď mají jen základní vzdělání, nebo jsou vyučeni v nějakém oboru. Důvod, proč se dotazovaní dostali do této situace, není úplně vyhraněný – odpovědi byly vyrovnané, co se rozpadu manželství/partnerství, závislosti na alkoholu i ztráty zaměstnání týče. Většinou tito lidé čerpají dávky hmotné nouze. Překvapivé je,

že to nejsou lidé, kteří pocházejí z dětských domovů nebo pěstounské péče, ale většinou jsou z úplné rodiny. Minimálně dva až pět let jsou nebo byli vedeni na úřadu práce a dávku mimořádné pomoci využili na základní potřeby nebo na úhradu ubytování.

Jejich odpovědi na položené dotazy vyvolávají v autorce mnoho otázek, hlavně proč tomu tak je, a jestli muselo dojít k tomu, aby člověk skončil na ulici. K propadu do bezdomovectví obvykle dochází v důsledku nakumulování rizikových faktorů, jako je nedostatečné vzdělání, nestandardní dětství, trestná činnost, problémy s nadměrným užíváním alkoholu nebo jiných omamných nebo návykových látek a podobně. Tyto faktory nemůžeme vymazat jako mávnutím kouzelného proutku, ale můžeme zmírnit jejich dopady a pomoci s řešením tíživých životních situací.

SEZNAM LITERATURY

ARNOLDOVÁ, A. 2015. *Sociální péče 1. díl*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5147-4.

ČESKÝ ROZHLAS. 2020. *Velikonoční dekorace leží ve skladu, v libereckém Draku teď šiji roušky* [online]. Aktualizováno 22. 3. 2020 [vid. 28. 8. 2022]. Dostupné z: <https://liberec.rozhlas.cz/velikonocni-dekorace-lezi-ve-skladu-v-libereckem-draku-ted-siji-rousky-8167129>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2022. *Obyvatelstvo podle způsobu bydlení, krajů a okresů* [online] Aktualizováno 28. 8. 2022 [vid. 28. 8. 2022]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SLD21029-OK2&z=T&f=TABULKA&skupId=4589&katalog=33526&pvo=SLD21029-OK2#w=>

ČLOVĚK V TÍSNI. 2022. *Liberecký kraj* [online]. [vid. 28. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/liberecky-kraj>

ČLOVĚK V TÍSNI. 2022. *O nás* [online]. [vid. 28. 8. 2022]. Dostupné z: https://www.clovekvtsni.cz/kdo-jsme/o-nas?gclid=CjwKCAjwpKyYBhB7EiwAU2Hn2aM8q91F-bSnzQIn6tIW8pnOpLyX0s1pc7pYIgCMI7lsZ1Net1EqihoC2R4QAvD_BwE

FEANTSA. 2017. *ETHOS.ORG. Typology on Homelessness and Housing Exclusion* [online] Aktualizováno 2017 [vid. 28. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.feantsa.org/download/cz_8621229557703714801.pdf

GULOVÁ, L. 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3379-1.

HRADECKÁ, V., HRADECKÝ I. 1996. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje. ISBN 80-902-2920-4.

CHARITA LIBEREC. 2022. *Domov sv. Anny* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <https://charitaliberec.cz/nase-sluzby/domovy-pro-matky-s-detmi/domov-sv-anny/>

CHARITA LIBEREC. 2022. *Domov sv. Moniky* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <https://charitaliberec.cz/nase-sluzby/domovy-pro-matky-s-detmi/domov-sv-moniky/>

CHARITA LIBEREC. 2022. *Charitní šatník* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <https://charitaliberec.cz/nase-sluzby/charitni-satnik/>

KUŽNÍKOVÁ, I. 2011. *Sociální práce ve zdravotnictví*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247.

LIBEREC. 2022. *Centrum bydlení Liberec* [online]. [vid. 11. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/radnice/strategie-projekty/projekty-mesta/dostupne-bydleni/seznam-projektu/centrum-bydleni-liberec.html>

LIBEREC. 2022. *Komunitní plánování služeb v sociální oblasti*. Katalog sociálních služeb Libereckého Kraje [online]. [vid. 14. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/files/komunitni-plan/katalogposkytovatelusocialnichsluzeb.pdf>

MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. 2012. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0090-1.

MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. 2009. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, O., KŘIŠŤAN, A., ed., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, O. 2008. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2022. *Poskytování sociálních služeb cílové skupině osob bez přístřeší* [online]. Aktualizováno 13. 3. 2007 [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/2007-20998-223-poskytovani-socialnich-sluzeb-cilove-skupine-osob-bez-pristresi>

MOST K NADĚJI. 2021. *Historie v kostce* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <http://www.mostknadeji.eu/o-nas/>

MOST K NADĚJI. 2021. *Program sociální prevence* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <http://www.mostknadeji.eu/liberecky-kraj/socialni-prevence-v-libereckem-kraj/>

NADĚJE. 2022. *Lidé bez domova* [online]. [vid. 11. 8. 2022]. Dostupné z: https://nadeje.cz/integracni_program#

- NADĚJE. 2022. *O Naději* [online]. [vid. 11. 8. 2022]. Dostupné z: https://nadeje.cz/ustredi_nadeje
- NADĚJE. 2022. *Terénní program Kateřinky* [online]. [vid. 11. 8. 2022]. Dostupné z: https://nadeje.cz/liberec/terenni_program_na_ubytovne1
- NÁVRAT. 2021. *Azylové domy pro muže* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.opsnavrat.cz/azylovy-dum-pro-muze/>
- NÁVRAT. 2021. *Azylový dům pro ženy a rodiny s dětmi* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.opsnavrat.cz/azylovy-dum-pro-zeny-a-rodiny/>
- NOVÁKOVÁ, A. 2018. *Problematika osob bez domova v Mladé Boleslavi: Problem of Homelessness in Mlada Boleslav*. Liberec. [vid. 9. 2. 2023]. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci.
- PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ P. 2008. *Bezdomovectví*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-100-0.
- SDRUŽENÍ DRAK. 2022. *Terénní programy* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <https://sdruzenidrak.cz/terenni-programy/>
- NEŠPOR, Z., R., ŘEHÁK, J., 2017. *Sociologická encyklopedie* [online]. [vid. 7. 2. 2023]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/V%C3%BDb%C4%9Br_prost%C3%BD_n%C3%A1hodn%C3%BD
- ŠIMEK, M. 2005. *Trh práce*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola podnikání, a.s. ISBN 80-86764-26-5.
- ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, B. 2002. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada. ISBN 80-247-9006-8.
- VÁGNEROVÁ, M., MAREK, J., CSÉMY, L. 2013. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2209-5.
- VÁGNEROVÁ, M., MAREK, J., CSÉMY, L. 2018. *Bezdomovectví ve středním věku: příčiny, souvislosti a perspektivy*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4054-9.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR: *Sbírka zákonů a Sbírka mezinárodních smluv* [online]. [vid. 16. 7. 2022]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka->

[zakonu/SearchResult.aspx?q=110/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_s
mlouvy](http://zakonu/SearchResult.aspx?q=110/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_s_mlouvy)

ZÁKONY PRO LIDI. 2022. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>

ZÁKONY PRO LIDI. 2022. *Zákon o životním a existenčním minimum* [online]. [vid. 27. 8. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník

Příloha č. 1 Dotazník

Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Jana Brondová a 3. rokem studuji na Technické univerzitě v Liberci – obor sociální práce. Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který je **zcela anonymní**, a bude sloužit k výzkumné části do mé bakalářské práce na téma Formy pomoci osobám bez přístřeší v okrese Liberec. U otázek, ve kterých máte na výběr, zakroužkujte prosím pouze 1 variantu.

1) Pohlaví:

- a) muž b) žena

2) Věk:

- a) 18–25 b) 26–35 c) 36–45 d) 46 a více

3) Rodinný stav:

- a) svobodný/á b) rozvedený/á c) ženatý/vdaná d) vdovec/vdova

4) V jakém městě nyní pobýváte (dle počtu obyvatel)?

- a) do 4.000 obyvatel b) do 10.000 obyvatel
b) c) nad 10.000 obyvatel d) nad 100.000 obyvatel

5) Uved'te lokalitu, kde se nejčastěji zdržujete:

- a) nádraží b) parky c) squaty (opuštěné obydlí) d) jiné

6) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní b) vyučen/a c) středoškolské d) jiné

7) Jaké sociální okolnosti Vás vedli k tomuto způsobu života?

- a) rozpad manželství/partnerství b) závislost na alkoholu
c) ztráta zaměstnání d) návykové látky a jiné omamné látky e) jiné

8) Jakou formou si obstaráváte finanční prostředky na živobytí (základní potřeby)?

- a) dávky hmotné nouze b) neziskové organizace c) jiné

9) Víte o možnostech, kdo Vám v této nelehké situaci poskytne pomoc?

- a) ano b) ne

Pokud jste napsali ANO, odpověď upřesněte.

10) S jakými subjekty nejčastěji spolupracujete?

- a) Úřad práce b) Magistrát města Liberec c) neziskové organizace
d) jiné

11) Co Vám brání k návratu do běžného života?

- a) finance b) zdravotní stav c) sebevědomí d) jiné

12) Máte zájem o návrat do běžného života?

- a) ano b) ne

13) Jak dlouho jste veden (byl) v evidenci Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání?

- a) méně než 1 rok b) 2–5 let c) 6–10 let d) 11 a více let

14) Z jakého typu rodinného zázemí pocházíte?

- a) úplná rodina b) neúplná rodina c) jiné (dětský domov, pěstounská péče)

15) Využil jste jako osoba bez přístřeší možnosti mimořádné okamžité pomoci od Úřadu práce?

- a) ano b) ne c) nepamatuji se

16) Pokud jste odpověděl ANO, na jaké účely byla dávka mimořádné okamžité pomoci použita?

- a) úhrada ubytování b) základní potřeby c) jiné

17) Víte o pomoci Potravinové banky v Libereckém kraji?

a) ano b) ne

Pokud jste odpověděl/a ANO, využíváte potravinové balíčky? a) ano

b) ne

18) Využíváte služeb neziskových organizací?

a) ano b) ne c) občas

Pokud jste odpověděl/a ANO, využíváte: a) denní centra b) noclehárny

19) Využíváte možnosti Charitativního šatníku?

a) ano b) ne c) občas

Pokud jste napsal NE, jakým způsobem si obstaráváte ošacení a obuv?